

Onsdagen den
10 maj 1978

Onsdagen den 10 maj

Kl. 19.30

*Valutaregleringen,
m. m.*

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

§ 1 Valutaregleringen, m. m. (forts.)

Fortsattes överläggningen om finansutskottets betänkande 1977/78:35.

ALF LÖVENBORG (apk):

Herr talman! Det här betänkandet handlar om fortsatt valutareglering. Vi har i motion 229 visat på det direkta sambandet mellan den accelererande kapitalexporten och den stigande arbetslösheten i vårt land. Detsamma har LO-tidningen gjort i ett par uppmärksammade artiklar vid månadsskiftet oktober-november i fjol. Det är detta samband som har gjort att man på arbetsplatserna och i de fackliga organisationerna på skilda nivåer har börjat intressera sig för valutalagstiftningen.

I LO-tidningen för den 27 oktober 1977 finner man en artikel som handlar om att de svenska företagens utlandsinvesteringar det året har ökat rekordartat med nära 50 %, medan de utländska investeringarna i Sverige däremot sjunker till en bottennivå samtidigt som de totala industriinvesteringarna i Sverige för första gången minskar. Där sägs också att de utländska investeringarna i Sverige, som har legat mellan 500 och 600 milj. kr., om utvecklingen fortsätter kommer att stanna på 380 milj. kr. det året. Det stämmer. Samtidigt, heter det, sjunker i år för första gången de totala investeringarna här hemma. Från första halvåret 1976 till första halvåret 1977 har industriinvesteringarna minskat med nära 150 milj. kr. i löpande priser. Det finns en rad intressanta siffror i LO-tidningen, med den röda fanan i vinjetten.

Att lagen i sin nuvarande utformning legaliserar kapitalflykt står ställt utom all diskussion. Lika klart är att det tillägg som 1974 gjordes till 2 § – att hänsyn till industri- och sysselsättningspolitiska strävanden får beaktas – var helt otillräckligt. Utvecklingen under de senaste tre åren visar med all tydlighet detta. Medan industrins utlandsinvesteringar 1974 uppgick till i runda tal 2,7 miljarder kronor, var de 1976 uppe i 3,5 miljarder och i fjol i nära 5 miljarder. När investeringarna utomlands uppgår till ett belopp som överskrider tredjedelen av de inhemska investeringarna, då är det verkligen högt på tiden att riksdagen säger stopp.

Vi kan tolka finansutskottets betänkande på två sätt: som att man välkomnar en avindustrialisering av Sverige eller som att kapitalexporten inte angår utskottet. Vilken av de båda tolkningarna som är den riktiga är inte av avgörande betydelse. Vad som har betydelse i sammanhanget är att utskottet

Onsdagen den
10 maj 1978

*Valutaregleringen,
m. m.*

inte anser en reell skärpning av lagen påkallad; det är innebörden i hela utskottsberättandet. Det som utskottet föreslår är i så hög grad formellt att det närmast är löjväckande. Att tullmyndigheten får rätt att leta igenom resandes handbagage och att resande åläggs skyldigheten att själv packa igen väskorna, det hindrar ju inte att SKF och L M Ericsson flyttar resten av sin produktion till Brasilien eller Sydkorea eller något annat fascistiskt land.

Det är ju egentligen detta, herr talman, som industriarbetarna här i landet vänder sig mot och vill att riksdagen skall sätta stopp för. Och det måste ske genom en grundlig översyn av valutalagen. I sin nuvarande utformning är den totalt verkningslös i detta avseende.

Som utskottet påpekar har vi i vår motion åberopat "vissa tidnings- och tidskriftsartiklar". Jag har redan citerat ur en av dessa. I en annan, skriven av Lena Askling i samma nummer av LO-tidningen, nr 30 1977, sägs:

"I dag finns knappast någon möjlighet att hejda den utflyttning av investeringar, kapital och jobb som pågår. Praktiskt taget varje ansökan om utlandsinvestering får ja vid Riksbankens prövning. Nu avslås endast 5 procent av antalet ansökningar, 2 procent om man ser till beloppen (siffrorna gäller 1975).

Avslagen innebär dock som regel bara att företagen behöver komplettera uppgifter och motiv, för att i nästa omgång få ja till investeringen.

Att nästan samtliga ansökningar beviljas beror på att företagen åberopar att utlandsinvesteringen är exportfrämjande och/eller nödvändig från industri- och sysselsättningspolitisk synpunkt. Det är de krav som enligt valutalagstiftningen gäller för att få tillstånd till utlandsinvesteringar.

Nu mera nöjer sig dock Riksbanken t. o. m. med att den tilltänkta investeringen är "av väsentlig betydelse för ett företags utvecklingskraft och internationella marknadsdisposition".

Om det i verkligheten är så, att företagens utlandsinvesteringar verkligen främjar de syften som enligt lagen krävs och som företagen påstår, har Riksbanken i praktiken ingen möjlighet att kontrollera. De uppgifter Riksbanken har är företagens egna, ingenting annat, och de egna personella utredningsresurser som banken har är närmast skrattretande små."

Vidare heter det i samma artikel:

"Numera ska de fackliga organisationerna lämna sitt medgivande till utlandsinvesteringarna. Hittills har facket nästan undantagslöst sagt ja. Bara i två fall av s. k. bekvämlighetsflagg har ansökan avslagits med motiveringen att sysselsättningen allvarligt skulle skadas.

Det har sin självklara förklaring i att facket, i än mindre grad än Riksbanken, har kunskaper och resurser att överblicka och bedöma konsekvenserna av en utlandsinvestering. Även de fackliga företrädarna har bara företagets ord att gå på."

Varken socialdemokraterna eller LO har dementerat uppgifterna i denna artikel. Jag utgår alltså ifrån att de är riktiga.

Komprimerat betyder detta att valutalagen gynnar de privatkapitalistiska intressena och missgynnar i motsvarande grad arbetarnas och samhällets intressen. Vidare betyder det att det inte finns några som helst lagliga

möjligheter att korrigera ens de värsta konsekvenserna av lagens tillämpning. De krav på en valutainspektion inte bara till namnet utan också till gagnet som har rests bl. a. av kriminalinspektör Sten Söderberg är ett försök att komma till rätta med de brister som människor även utanför arbetarrörelsen anser är uppenbara och besvärande.

Utskottet påpekar att vi inte omnämner att ett utredningsarbete påbörjats beträffande valutapolitiken. Men det fanns verkligen inget skäl att göra det. I direktiven till den utredningen sägs nämligen – som också framgår av den socialdemokratiska reservationen – att syftet är att åstadkomma en ytterligare liberalisering, med andra ord att låta storfinansen slussa valuta över nationsgränserna på ett sätt som bäst passar profitörernas intressen. Men det är detta vi vill sätta stopp för, och det sker bäst genom en ändring av valutalagen.

Jag vill sluta med att yrka bifall till arbetarpartiet kommunisternas motion nr 229.

ALLAN HERNELIUS (m):

Herr talman! Några gånger har jag figurerat i denna debatt, och jag har därför tillåtit mig att begära ordet för ett kort inlägg.

Det har sagts att jag har kritiserat den berörda artikeln om devalveringen i en tidskrift. Det är sant, men jag skall be att få återge verba formalia från protokollet av den 21 april 1978: "Jag vill säga till herr Hermansson att det finns ingen som bestrider att artikeln har sina förtjänster – det är inte det vi talar om. Det är inte heller fråga om något fördömande av artikeln och författarnas ansträngningar. Vad det gäller är deras slutsatser. Dessa tillåter vi oss att granska med kritiskt sinne." Jag vidhåller den uppfattningen och anser inte att det är något förkastligt eller förklenande att uttala sådana åsikter i kammaren.

Beträffande den fortsatta utredningen tillät jag mig säga vid samma tillfälle: "Jag instämmer i herr Feldts önskemål om att man – gärna i samband med den Wickmanska kommitténs arbete – borde ha en ordentlig utredning av hur förväntningar påverkar inflöde och utflöde i samband med devalveringar; inte bara devalveringen i augusti utan också devalveringar tidigare, inte minst hösten 1976. Riksbanksfullmäktige har också redan uttalat sig för en sådan analys. Jag hoppas att den vidtas i lugn och ro. Den skulle kunna ge ett gott material för utredningens arbete."

Sedan vill jag rent upplysningsvis tala om att riksbankens vinst för 1977 uppgår till 2 250 000 kr. mot 1 150 000 000 kr. föregående år.

Herr Feldt har i debatten talat om mörkläggnig från riksbankens sida. Jag tycker att herr Feldt skall fråga sina partivänner i fullmäktige, om de medverkar eller har medverkat till en sådan mörkläggnig i banken. I övrigt vill jag försäkra herr Feldt att principerna i fråga om sekretess är desamma i fullmäktige nu som under herr Feldts tid. Jag vill också säga att jag trodde herr Feldt var för ung för att leva i den tron att allt var bättre "på hans tid".

Herr Feldt sade också att det luktar i dag. Jag kan möjligen förstå om det

luktade i går, om den debatt som fördes då. Jag vet inte vilka luktorgan herr Feldt har som gör att han tycker sig fönimma dofter även i dag.

ALF LÖVENBORG (apk):

Herr talman! Jag trodde att herr Hernelius möjligen skulle skänka den här debatten några nya argument för att stötta upp finansutskottets betänkande i denna fråga, men jag vill påstå att han inte gjorde detta.

Även om det inte var riktat till mig, vill också jag säga att det möjligen luktade från gårdagens debatt. Det som luktade var framför allt att man i ett land som brottas med stor arbetslöshet och svåra ekonomiska problem fokuserade intresset på om ett statsråd eller en riksdagsman möjligen har besökt en bordell. Detta tycker jag är ett politiskt fattigdomsbevis, och herr Hernelius har ingen anledning att ta upp sådant i den här debatten.

De argument som anförts både nu och tidigare mot radikala åtgärder för att stoppa kapitalexport och industriutflyttning har varit mycket vaga. Ett gammalt ordspråk säger att för lata svin är marken alltid frusen. Jag vill inte göra några svinaktiga jämförelser, men det värdefulla ordspråket vill säga, att om det är någonting man inte önskar göra, finner man också alltid skäl som talar mot att göra någonting.

I det här betänkandet har det talats om att ett visst utredningsarbete pågår, men den översynen har, som tidigare påpekats, inte den inriktning vi åsyftar i vår motion. I det här landet har det ju ofta talats om att det är brist på kapital. Vad som står helt klart är att den stora kapitalexporten utgör ett bevis på att det inte råder brist på kapital här i landet. I vårt land växer arbetslösheten, men den har i betydande grad framkallats just därför att de kapitalägande har föredragit att investera utomlands i stället för på hemmaplan, och däri ligger det problem som vi har velat komma åt.

KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! Herr Hernelius citerar med visst välbehag vad han yttrade i en debatt här något tidigare. Men om nu herr Hernelius vet att slutsatserna i den tidskriftsartikel som så ofta åberopats är felaktiga, vilken alternativ dokumentation har då herr Hernelius för att visa detta?

Om det är så att även riksbanksfullmäktiges vice ordförande anser att här finns någonting att utreda, tycker jag att han på ett väl enkelt sätt för bort hela frågan ur vår debatt genom att hänvisa utredningarna till den valutapolitiska utredningens arbete. Jag antar att det betyder att vi skall vänta till någon gång in på 1980-talet innan vi får veta vad som hände sommaren 1977, varför det hände och vilka institutioner som eventuellt hjälpte till därmed. Därför är jag besviken på herr Hernelius, därför att en sådan utredning som vi har begärt är det enda som skulle kunna uppfylla de krav på en rätt ordentlig genomlysning av denna fråga som har ställts från så pass många håll.

Riksbankens sekretess är utomordentlig och det är jag väl medveten om, men den fråga som jag tog upp i debatten tidigare gällde inte innehållet i riksbankens utredning utan vad riksbanken egentligen har utrett. Jag pekade på att man tydligen analyserade valutärörelserna hösten 1976 men att man

från riksbanksledningens sida sedan har förnekat att några motsvarande undersökningar gjordes av valutarörelserna 1977. Utan att äventyra riksbankens sekretess kanske riksbanksfullmäktiges vice ordförande kan svara på denna enkla fråga: Finns det i riksbanken några utredningar och analyser av valutarörelserna sommaren 1977?

Lukten i den här affären, herr talman, kommer från en hantering som många har medverkat i. Skälet till att så pass många har intresserat sig för hur detta har gått till och vad som har skett är naturligtvis föreställningen att en viss rättvisa och rättssäkerhet skall råda och att valutaspekulation i den här omfattningen kan strida mot vissa elementära krav i det avseendet.

ALLAN HERNELIUS (m):

Herr talman! Herr Feldt har ju i många år suttit med i regeringen. Han borde veta att en utredning kan avge delbetänkanden. Det finns ingen anledning för honom att vara orolig över att han skall behöva vänta till 1980-talet för att få fram ett resultat av den Wickmanska utredningen i de här berörda delarna. Det behöver herr Feldt inte vara bekymrad för.

Sedan frågar herr Feldt mig också om det i riksbanken finns några analyser av valutarörelserna sommaren 1977. Jag kan inte svara på detta. Jag kan lika litet nu som på herr Feldts tid ge anvisning på hemliga handlingar i riksbanken.

Herr Feldt säger att det luktar därför att det är så många medverkande i den här historien. Full insyn i allt arbete i riksbanken har självfallet riksbanksfullmäktige. Bland dem har herr Feldt partivänner, inflytelserika sådana. Herr Feldt borde nog först och främst tala med dem.

Sedan får jag be herr Feldt att citera mig rätt. Jag sade inte att jag vet att slutsatserna är felaktiga i den här artikeln. Jag sade, att jag ville granska dem med kritiskt sinne. Det är en annan sak. Citera rätt, herr Feldt!

KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! Jag kan tyvärr inte dela herr Hernelius förtröstan om att vi kan förvänta oss några delbetänkanden från den valutapolitiska utredningen. Om herr Hernelius följde den debatt som jag hade med finansutskottets ordförande här tidigare skulle han veta att den just handlade om huruvida vi skulle kunna få sådana delbetänkanden när det gäller utlandsinvesteringarna, om utredningen alltså kunde behandla den frågan med förtur. Och meddelandet från finansutskottets ordförande och innebörden av det beslut som utskottet rekommenderar riksdagen att fatta är att denna utredning inte skall störas i sitt arbete – inte med några som helst anvisningar från riksdagens sida. Därför undrar jag: Varifrån har herr Hernelius fått uppgiften om att det skall komma några delbetänkanden i frågor som riksdagen är intresserad av? Jag har inte sparat någon som helst vilja hos den borgerliga majoriteten att tillgodose sådana önskemål.

Sedan vet jag inte, herr Hernelius, om det är förmätet att till en jurist säga att även hemliga handlingar är registrerade och försedda med rubriker. Jag har inte bett herr Hernelius att avslöja denna hemliga handlingens innehåll. Jag

Onsdagen den
10 maj 1978

---

*Valutaregleringen,
m. m.*

har bara bett honom att tala om huruvida det i riksbankens diarium finns en handling som handlar om valutarörelserna. Skälet till att det mellan Aftonbladet och riksbanken uppstått en tvist är ju att Aftonbladet funnit en uppgift om en hemlig handling rubricerad Förväntansstyrda valutarörelser hösten 1976. Annars kunde Aftonbladet inte ha hittat den handlingen. Riksbanken vill inte lämna ut den, och det må vara riksbankens sak. Men den fråga jag ställde gäller inte detta, utan om det över huvud taget har gjorts några utredningar avseende 1977 och om de finns i riksbanken. Sedan behöver herr Hernelius inte säga mer, och det skulle inte avslöja någonting om den sekretess som riksbanken anser sig behöva hålla kring valutapolitiken. Så enkelt är det.

ALLAN HERNELIUS (m):

Herr talman! Herr Feldt har ju redan fått svar genom Aftonbladet. Däremot får han inget svar från mig om handlingen innehåller analyser eller något annat – det skall han inte räkna med.

Sedan vill jag beträffande delbetänkanden råda herr Feldt att ha förtröstan. I deskriptiva delar finns det inget som hindrar en utredning att publicera synpunkter och erfarenheter när som helst.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 318 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Carl-Henrik Hermansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 35 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 318 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Carl-Henrik Hermansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 293
Nej – 14
Avstår – 1

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 139

Onsdagen den
10 maj 1978

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 229 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Alf Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

*Valutaregleringen,
m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 35 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 229 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Alf Lövenborg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 294
Nej - 14

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Kjell-Olof Feldt m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Kjell-Olof Feldt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 35 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Kjell-Olof Feldt m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Kjell-Olof Feldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat: -

Ja - 158
Nej - 138
Avstår - 12

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Kjell-Olof Feldt m. fl., och förklarades den förra propositionen

Nr 139

Onsdagen den
10 maj 1978

*Valutaregleringen,
m. m.*

vara med övervägande ja besvarad. Sedan Kjell-Olof Feldt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 35 mom. 6 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Kjell-Olof Feldt m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Kjell-Olof Feldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158

Nej - 150

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna nr 318 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del och nr 1932 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Carl-Henrik Hermansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 35 mom. 7 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionerna nr 318 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del och nr 1932 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Carl-Henrik Hermansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 293

Nej - 14

Mom. 8

Utskottets hemställan bifölls.

§ 2 Föredrogs

Skatteutskottets betänkanden

1977/78:51 med anledning av propositionen 1977/78:160 med förslag om ändringar i reglerna om rätten för resande m. fl. att införa varor tull- och avgiftsfritt, m. m.

1977/78:53 med anledning av propositionen 1977/78:84 om avtal mellan

Sverige och Norge angående grunderna för fördelningen av beskattningen av Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolags inkomster

Nr 139

Onsdagen den
10 maj 1978

Socialutskottets betänkande

1977/78:31 om anslag till ersättningar för skador vållade av vissa rymlingar m. fl.

*Lagen om tillfälligt
omhändertagande*

Justitiekammarens betänkande

1977/78:32 med anledning av propositionen 1977/78:126 om ersättning för brottskadorna jämte motioner

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 3 Lagen om tillfälligt omhändertagande

Föredrogs justitiekammarens betänkande 1977/78:34 med anledning av motioner angående lagen om tillfälligt omhändertagande och lagen om omhändertagande av berusade personer m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1977/78:257 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde förslag om upphävande av lagen om tillfälligt omhändertagande.

1977/78:985 av Filip Fridolfsson (m) samt

1977/78:1469 av Håkan Winberg (m) och Inger Lindquist (m).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande upphävande av lagen om tillfälligt omhändertagande skulle avslå motionen 1977/78:257,

2. att riksdagen beträffande vård av omhändertagna enligt lagen om omhändertagande av berusade personer m. m. skulle avslå motionen 1977/78:985 i denna del,

3. att riksdagen beträffande identifiering av omhändertagna enligt lagen om omhändertagande av berusade personer m. m. skulle avslå motionen 1977/78:985 i denna del och motionen 1977/78:1469.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag skall fatta mig kort. Frågan om upphävande av LTO, vilket krävs i motionen 257, har diskuterats ett antal gånger i den här kammaren: 1973 – lagen infördes det året – 1974, 1975, 1976 och 1977. Det finns alltså en rik dokumentation för kravet på att avskaffa LTO, en dokumentation som inte försvagats under årens lopp utan tvärtom förstärkts. Lagen är en social städslag och ingenting annat och bör därför bort.

Jag yrkar bifall till motionen 257.

Onsdagen den
10 maj 1978

---

*Lagen om tillfälligt
omhändertagande*

BERTIL LIDGARD (m):

Herr talman! Jag skall försöka yttra mig ännu mer kortfattat genom att yrka bifall till justitieutskottets hemställan i dess betänkande nr 24 beträffande upphävande av lagen om tillfälligt omhändertagande, m. m.

Med hänsyn till att herr Måbrink talade om att vi sedan lagen tillkom behandlat frågan om dess avskaffande sex gånger här i kammaren, varav två gånger under innevarande riksmöte, vill jag understryka vad utskottet har sagt, nämligen att utskottet kommit fram till att det behövs en lag av det här slaget, som ger polisen en möjlighet att ingripa och hindra störningar av den allmänna ordningen innan de leder till brott. Det har utskottet sagt nu, och det har utskottet sagt tidigare. Detta är alltså orsaken till att utskottet hemställer att riksdagen skall avslå motionen.

Men det behöver i och för sig inte betyda att man skriver under allt vad som står i denna lag. Det är faktiskt på det sättet – det vet också herr Måbrink – att det förekommer en översyn av lagstiftningen. Framtiden får väl utvisa om lagen är lämplig som den är nu, eller om den behöver skrivas om på ett eller annat sätt.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 257 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bertil Måbrink begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 34 mom. 1 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 257 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

Mom. 2 och 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 4 Föredrogs

Justitieutskottets betänkanden

1977/78:35 med anledning av propositionen 1977/78:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 såvitt avser justitiedepartementets verksamhetsområde

1977/78:36 med anledning av propositionen 1977/78:168 om ändring i lagen (1973:137) om ekonomiskt bistånd till svenska medborgare i utlandet m. m.

1977/78:37 med anledning av propositionen 1977/78:158 om ändring i vapenlagen (1973:1176)

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Nr 139

Onsdagen den
10 maj 1978

Nedrustning

§ 5 Nedrustning

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1977/78:12 med anledning av motioner om nedrustning m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna 1977/78:423 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga hemställt

1. att riksdagen beslutade anhålla att regeringen vid bilaterala kontakter med andra stater och inför lämpliga internationella fora skulle agera kraftfullt för att förstärka den internationella opinion som motsatte sig att neutronvapen tillfördes militärblockens arsenaler i Europa och på andra håll i världen,

2. att riksdagen beslutade anhålla att regeringen verkade för fördjupade studier inom FN:s ram av ekonomiska och andra konsekvenser som skulle följa av beslut att ställa om produktion och forskning från militärt till civilt bruk,

4. att riksdagen för regeringen gav till känna vad som i motionen anförts angående ett eventuellt svenskt deltagande i Wienförhandlingarna om rustningsbegränsningar i Europa (MBFR).

1977/78:530 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari föreslagits att riksdagen beslutade anmoda regeringen att ta initiativ till samnordiska överläggningar i syfte att proklamera Norden som en kärnvapenfri zon.

1977/78:1018 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari såvitt nu var i fråga hemställt

1. att riksdagen beslutade anhålla att regeringen utan dröjsmål skulle skärpa sitt ställningstagande mot tillverkning av neutronvapnet och – bilateralt, vid internationella konferenser samt på andra sätt – verka för ett förbud mot detta nya massförintelsevapen.

2. att riksdagen beslutade anhålla att regeringen verkade för en snabb internationell utredning om möjligheterna att ställa om rustningsindustrin för civil och samhällsnyttig produktion och använda vad som kunde inbesparas genom nedrustning för utvecklingsländernas behov, samt

1977/78:1027 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits

1. att riksdagen hos regeringen hemställde att Sverige i det fortsatta arbetet i olika nedrustningsorgan kraftfullt verkade för att nya typer av kärnvapen, som t. ex. neutronbomben, förbjöds.

2. att riksdagen hos regeringen hemställde som åtgärder och initiativ som kunde begränsa spridningen av kärnkraftsteknologi och därmed kärnvapenspridningen,
3. att riksdagen som sin mening uttalade att en svensk nedrustning var den första förutsättningen för ett kraftfullt agerande i internationella nedrustningsfrågor,
4. att riksdagen uttalade sitt stöd för en fortsatt utbyggnad av den svenska fredsforskningen.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionerna 1977/78:423, yrkandet 1, 1977/78:1018, yrkandet 1, och 1977/78:1027, yrkandet 1, angående neutronvapen,
2. att riksdagen ansåg motionerna 1977/78:423, yrkandet 2, och 1977/78:1018, yrkandet 2, angående omställning från militär till civil produktion m. m. besvarade med vad utskottet anfört,
3. att riksdagen ansåg motionen 1977/78:1027, yrkandet 2, angående kärnvapenspridning m. m. besvarad med vad utskottet anfört,
4. att riksdagen ansåg motionen 1977/78:423, yrkandet 4, angående Wienförhandlingarna om rustningsbegränsningar i Europa besvarad med vad utskottet anfört,
5. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:530 angående kärnvapenfri zon,
6. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1027, yrkandet 3, angående svensk nedrustning,
7. att riksdagen ansåg motionen 1977/78:1027, yrkandet 4, angående fredsforskning besvarad med vad utskottet anfört.

Reservation hade avgivits av Anna Lisa Lewén-Eliasson, Erik Adamsson, Sture Palm, Olle Göransson, Mats Hellström, Sture Ericson och Gertrud Sigurdsen (samtliga s) som ansett att utskottet under I bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionerna 1977/78:423, yrkandet 1, 1977/78:1018, yrkandet 1, och 1977/78:1027, yrkandet 1, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört beträffande neutronvapen.

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden av Anna Lisa Lewén-Eliasson, Erik Adamsson, Sture Palm, Olle Göransson, Mats Hellström, Sture Ericson och Gertrud Sigurdsen (samtliga s)

1. beträffande spridning av kärnkraftsteknologi och
2. beträffande opinionsbildning i nedrustningsfrågor.

ANNA LISA LEWÉN-ELIASSON (s):

Herr talman! Vi kommer nu att ägna några timmars debatt åt ett mycket stort ämne som är brännande aktuellt för mänskligheten – nedrustning.

Om nedrustning diskuterar man förvisso i olika församlingar och organisationer runt om i världen. Kunde ord avsätta resultat skulle man ha kommit

långt på nedrustningens väg. Så är det inte. Det vet vi. I stället för nedrustning har vi fått en mycket uttalad trend mot en ökad upprustning. Detta förhållande får emellertid inte leda oss till passivitet och resignation inför utvecklingen. Tvärtom måste det uppförda oss till nya ansträngningar att finna vägar att vända utvecklingen.

Detta är ett av skälen till att socialdemokraterna i år valt att aktualisera nedrustningsfrågorna i en särskild motion.

Sverige har genom åren utvecklat stor aktivitet för att på ett metodiskt och konstruktivt sätt påverka arbetet i de internationella organisationer som handlägger nedrustningsfrågorna.

Alla räknar vi med att detta arbete skall fortsätta. Men det finns anledning för riksdagen att syna resultaten och ställa frågan om ytterligare insatser kan göras. Har vi t. ex. anledning att utvidga kontaktnätet eller bli aktiva i någon verksamhet vi hittills endast följt från sidan? Skälet skulle i så fall vara att verksamheten kan tänkas komma att beröra vårt område och vårt intresse mer än vad som varit fallet tidigare.

För att inte tala i gåtor är det sådana omständigheter som gör att vi i motionen 423 särskilt har behandlat frågan om ett vidgat engagemang i Wienförhandlingarna, där man diskuterar och arbetar med reducering av militär personal och militär materiel.

Innan jag går vidare och tar upp olika frågor som berörs i motionen vill jag som bakgrund ge några precisa fakta om rustningssituationen. I och för sig är det ofta använda uppgifter – inte minst här i riksdagen – men de tål att upprepas, och måste upprepas.

Det bästa måttet på de resurser som offras för militärt bruk är de militära utgifterna. De är nu uppe i 350 miljarder dollar årligen. Det kan också uttryckas så att varje timme av dygnet tas 5 miljarder svenska kronor i anspråk för militära ändamål. Talen är så höga att de är omöjliga att riktigt fatta. Men några jämförelser kan hjälpa oss.

1976 satsades två gånger så mycket på militära ändamål som på hälso- och sjukvården, och mer än man satsade på utbildning. Detta trots att 1 500 miljoner människor saknar effektiv medicinsk vård, att omkring 250 miljoner barn inte får gå i skolan, att 800 miljoner varken kan läsa eller skriva. Man tar i anspråk två femtedelar av hela den tredje världens samlade bruttonationalprodukt för att täcka de totala militära utgifterna. De militära utgifterna representerar ett värde som är 20 gånger så stort som all officiell u-hjälp från industriländerna till tredje världen.

Samtidigt måste vi konstatera att militariseringen griper omkring sig även i den tredje världen och att de militära utgifterna i dessa länder har ökat kraftigt. Tredje världens andel av de totala militära utgifterna har de senaste 20 åren ökat från 5 % till 15 %. Ökningstakten har här varit 10 % per år i dessa länder mot 3 % för världen i dess helhet. Vart fjärde u-land satsar 25 % eller mer av statsutgifterna på krigsmakten. Ännu snabbare ökar f. ö. vapenimporten till dessa länder. Ungefär hälften av u-ländernas import av teknologi beräknas vara militäranknuten.

Vad jag nu sagt skall inte förstås som något moraliserande över länderna i

---

Nedrustning

u-världen eller över hur dessa hanterar sin säkerhetssituation. Men det illustrerar ändå det utomordentligt beträngda läge de egentliga utvecklingsansträngningarna kommer i då så stor del av resurserna går till improduktiva ändamål. Till saken hör det kända förhållandet att slöseriet även omfattar de mänskliga resurserna. Av världens vetenskapsmän inom ingenjör- och naturvetenskaperna arbetar över hälften på full tid med militär forskning och utveckling.

När jag nu refererat alla dessa fakta kommer givetvis den viktiga frågan: Vad skall vi göra åt saken?

Vi måste, som jag ser det, öka tryggheten för människorna på andra vägar, öka ansträngningarna till samförstånd och solidaritet nationerna emellan. Den andra trenden i världsutvecklingen vid sidan av kapprustningen är nämligen den växande klyftan mellan de fattiga och de rika staterna. Denna klyfta måste överbryggas. Hur det skall gå till måste förväntas bli ett huvudtema vid den stundande särskilda nedrustningssessionen i FN. Sverige har ju verkat aktivt i förberedelserna och bör kunna märkas även i genomförandet – det tror jag är allas vår förhoppning.

Kopplingen mellan nedrustning och ökade resurser för utveckling ser vi socialdemokrater som ytterst avgörande och en nödvändig fråga att bearbeta vidare. Men det gäller att få med stormakterna, få dem involverade i detta arbete, om det skall få några reala effekter för världssamfundet. Man får inte heller från svensk sida rygga för att ta itu med kontroversiella frågor.

Jag vill påminna om hur vi förra året kunde notera att regeringen i förslagen till riktlinjer för vår egen säkerhets- och försvarspolitik lämnade ut väsentliga punkter i det enhälliga förslag som försvarsutredningen hade lämnat i fråga om den totala säkerhetspolitiken. Det man utelämnade den gången var insatser för genomförandet av en ny internationell ekonomisk ordning. Likaså drog man inte några slutsatser av det särskilda utredningsarbete som försvarsutredningen hade ägnat de multinationella företagens politiska maktställning i världen. Än mindre kom man med några förslag. Det är fortfarande en fråga som måste bevakas och följas i FN och annorstädes. Den har en plats i det sammanhang som vi i dag har aktuellt att begrunda, och det vore intressant att veta vem i regeringen som håller den frågan levande.

Till frågor som annars särskilt oroar hör utvecklingen inom kärnvapenområdet. I vår egen världsdel Europa har vi en uppladdning av taktiska kärnvapen som återigen har dimensioner som inte är fattbara. 7 500 för NATO-sidan och 3 500 för Sovjet uppges samt dessutom ett antal för Storbritannien resp. Frankrike.

Naturligtvis måste ett sådant rustningsläge inge stark oro. Alva Myrdals tes att kapprustningen är resultatet av en gigantisk felkalkyl framstår som riktig. De enorma militärkostnaderna står inte på något sätt i rimlig proportion till den ökade trygghet de antas erbjuda.

Så har då ytterligare ett djävulskt förstörelseredskap presenterats som möjligt att erbjuda till alla de tidigare. Jag syftar på neutronbomben, som USA tagit fram och som man ville placera i Europa för något år sedan. Detta vapen

möttes emellertid av motstånd och har föranlett en omfattande debatt i många länder. Vapnet har, som vi vid det här laget vet, särskilda egenskaper, försett som det är med en stridsspets med förstärkt radioaktiv verkan, som är effektivare när det gäller att döda människor under obeskrivliga plågor, medan det sparar – som det heter – material, byggnader, pansarfordon o. d. Neutronbomben har av Alva Myrdal karakteriserats på ett sätt som är lätt att instämna i. Hon säger att neutronbomben är utstuderad triumf över etisk anständighet. Det kunde vara skäl nog för att med alla medel bekämpa dess utveckling och utplacering på förband i vår egen världsdel. Därtill kommer att bomben har framstått som ett mellanting mellan ett kärnvapen och ett konventionellt vapen, vars användande kunde leda över till ett kärnvapenkrig. En sänkning av kärnvapentröskeln är något som vi måste frukta och motverka på allt sätt.

Inom socialdemokratin har vi hela tiden reagerat hårt mot detta nya vapen. Vi har emellertid inte funnit tillräckligt snabbt och eftertryckligt gensvar hos den nya regeringen i denna sak. Vi tar upp detta i vår motion och reservation och vill mana regeringen att med all kraft agera internationellt för att stärka motståndet mot detta vapen.

President Carter valde att skjuta upp ställningstagandet till utvecklingen av neutronvapnet. I det skede som vi nu befinner oss i är det möjligt och nödvändigt att från svensk sida förstärka opinionen mot ett fullföljande av idén med detta vapen.

I vårt eget land torde opinionen mot neutronbomben vara tämligen klar, men det gäller att från vår sida delta i den internationella opinionsbildningen. FN:s nedrustningskonferens erbjuder en utmärkt plattform, och vi förväntar oss att regeringen utnyttjar tillfället och agerar mot neutronvapnet.

Jag har tidigare i mitt anförande nämnt att man kan finna lämpligt att ompröva var och hur vi skall agera i olika internationella fora. I motionen tar vi upp frågan om ett eventuellt svenskt deltagande i Wienförhandlingarna. Sedan motionen väcktes har utrikesminister Karin Söder i den utrikespolitiska debatten den 15 mars i år i ett replikskifte med Olof Palme varit inne på frågan. Hon yttrade då:

”Det är ett mycket stort ansvar som vilar på de förhandlande parterna i Wien när det gäller att där verkligen få reduktioner till stånd. Självfallet kommer vi att följa denna utveckling med uppmärksamhet och eventuellt, när vi så finner lämpligt, be att få sända observatörer till de förhandlingar som där pågår, för de påverkar Sveriges situation.”

Med utgångspunkt i vad vi har anfört i motionen 423 kan vi sedan instämna i vad utrikesutskottet säger, nämligen att utskottet utgår från att ”MBFR-förhandlingarna uppmärksamt följs från svensk sida och att eventuell svensk närvaro som observatör vid dessa förhandlingar kommer att aktualiseras när så bedöms lämpligt”.

Alva Myrdal har allimer enträget riktat uppmärksamheten på situationen i Europa. Hon påvisar att vår världsdel inte är en självständig part i spelet mellan supermakterna utan har blivit ett objekt, som kan dras in i kampen mellan supermakterna utan att höras och utan att kunna göra så mycket åt

Nedrustning

detta. Hon menar att ett storkrig helt enkelt kan komma att avsiktligt förläggas till Europa utan att konflikten primärt berör Europa. Hon påminner om att här finns en krigsskådeplats i full beredskap med stridskrafter på bägge sidor om blockgränsen.

Slutsatsen av den analys hon gör av situationen är att det måste komma till stånd en debatt om hur man inom och för Europas länder – väst, öst och neutrala stater – skall föra fram kravet på kärnvapenfrihet i Europa. Målet måste vara en kärnvapenfri zon i Europa enligt Alva Myrdal. Och mig förefaller detta vara en utomordentligt givna utgångspunkt för en inträngande debatt om medel och metoder att nå därhän. Östen Undén var inne på denna tanke för 15 år sedan.

Vägen att nå målet kan förutses vara lång. Men det gäller att inledningsvis planera hur en sådan idé skall vidareutvecklas och var den skall introduceras. President Kekkonens tal här i Stockholm i måndags är en intressant markering i samma ärende.

Vid Socialistinternationalens nedrustningskonferens, som hölls i slutet av april detta år i Helsingfors, tog Olof Palme upp samma idé och pläderade för att i första hand inrikta ansträngningarna på att frilägga Nord- och Centraleuropa från kärnvapen. Skulle man nå framgång däri, hade den annars uppenbara risken för total förintelse vid en konflikt, som lett till kärnvapen-användning, radikalt reducerats. Om man tog ett sådant steg, skulle det vanliga internationella förhandlingsmaskineriet kunna utnyttjas och alla förebyggande åtgärder mot en konflikt kunna vidtas. Ett kärnvapenkrig av misstag behöver då inte riskeras. Socialistinternationalen behandlade nedrustningsfrågorna med beslutsamhet och stort allvar.

Sådana initiativ när det gäller att bearbeta de många svåra frågorna ligger helt i linje med den strategi som vi har uppmuntrat Förenta staterna att tillämpa i anknytning till nedrustningskonferensen.

Opinionsbildare, politiker och beslutsfattare måste i ökad grad arbeta med öppenhet så att debatten når de intresserade medborgarna. Mycken kunskap finns samlad, men den når inte ut. Människorna lever ovetande om hur situationen är, och det måste vi råda bot för. Om någonting är en framtidsfråga så är det väl den om krig eller fred. Det vore fel att påstå att vi i Sverige är mindre informerade än andra staters medborgare, men risken att vi invagar oss i en trygghet som kan visa sig falsk är uppenbar.

Vår information skall vi inte bedriva för att skrämma människorna för framtiden. Vi skall göra människorna medvetna och upplysta för att de skall påverka framtiden. Det är vår avsikt då vi pläderar för en bättre information om nedrustningsproblemen.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen avseende utskottets hemställan i mom. I och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde Bengt Gustavsson (s).

Onsdagen den
10 maj 1978

Nedrustning

Herr talman! Det finns ingen anledning att på nytt hänvisa till material i form av statistik och jämförelser med andra kostnader som visar rustningarnas omfattning i världen. Vänsterpartiet kommunisterna har i sin motion i år liksom i fjol nämnt några exempel av den arten. Utskottet har i den bakgrundsbeskrivning som finns i betänkandet 12 gett några andra. Det är alltsammans väl belagda uppgifter, som är överväldigande för oss alla och som inte fordrar några ytterligare kommentarer. Det är inte kunskaper som fattas, varken för oss eller andra som diskuterar dessa frågor. Ändå blir det förvånansvärt litet utträttat när det gäller det rent praktiska planet, att omsätta diskussioner till verklig handling.

Jag tror att vi har anledning att dröja ett ögonblick vid den frågeställningen och då framför allt kritiskt granska vårt eget agerande. Det finns en tendens också hos oss att skjuta över ansvaret för att ingenting händer – på det här området såväl som på andra – på andra stater och framför allt på dem som är större än vårt land. Det är naturligtvis sant att stormakterna har det största ansvaret, men det fritar inte oss från att handla och ta initiativ på egen hand. Och då menar jag inte vårt agerande i olika internationella organisationer – där har vi försökt att göra en insats, och det bör vi fortsätta med – utan jag menar praktiska och konkreta åtgärder här hemma, där vi verkligen kan bestämma något själva. Jag vill återkomma till det något senare.

Vad är det som driver fram rustningar och därmed ökande krigsrisker? Försöken till förklaringar är många. Det vanligaste argumentet bland alla berörda parter är att man tvingas att rusta för att försvara sig själv, medan motståndaren, verklig eller inbillad, rustar för att erövra, expandera på ens egen bekostnad. Det är ju vad vi själva åberopar som ursäkt för våra egna rustningar. Jag skulle emellertid vilja peka på en annan viktig orsak som det oftast talas alldeles för litet om. I vart fall har den, vad jag vet, sällan tagits upp till behandling i utskottsbetänkandena i den svenska riksdagen, så inte heller i år.

Det är inflytandet av de ekonomiska intressen som ligger bakom och styr krigsmaterielindustrierna och deras produktion i de kapitalistiska ekonomierna. Rustningar har alltid varit lönsamma för dessa intressen, och de har alltid drivit på upprustningskarusellen. Men i det utvecklade industriella samhället blir pådrivningseffekten många gånger större än i äldre samhällstyper med låg produktivitet och mindre beroende av marknader för avsättning av det som tillverkats.

Marknaden för krigsmateriel är idealisk för en kapitalistisk produktion. Den garanterar snabb förslitning och hög omsättning både i krig och i fred. Det finns därför ett stort intresse hos tillverkarna av krigsmateriel att genom forskning ta fram nya produkter som kan presenteras statsledningarna som nödvändiga för den nationella säkerheten. De är så gott som alltid framgångsrika i dessa sina ansträngningar. Det gäller också krigsmaterielindustrin i Sverige.

Det här är en synpunkt som utskottet inte alls berör i sin skrivning, trots att

den ofta framhålls som mycket viktig av dem som sysslar med forskning på området.

Detta gäller inte minst på kärnvapenområdet. Miljarder och åter miljarder har lagts ner på utveckling, konstruktion och försök på detta område. Den nu aktuella neutronbomben är bara en i raden av sådana vapen, och inte ens den sista. För några dagar sedan kunde vi läsa i pressen att dess motpol, en kärnladdning med liten strålningseffekt och hög sprängverkan, redan konstruerats. Så har man täckt ännu en lucka där något överlevande skulle kunna tänkas vara möjligt. Utskottet har inte velat biträda yrkandena i de motioner som krävt ett kraftfullare agerande av den svenska regeringen mot den upptrappning av kärnvapenkapprustningen som dessa nya vapen otvivelaktigt utgör. Man hänvisar till olika uttalanden som gjorts av utrikesministern och statsministern, och det är gott och väl. Men det borde ha funnits möjligheter att ta andra och mera långtgående initiativ i den här frågan. Den är uppmärksammas och kritiserats hårdare än andra åtgärder på uppdrustningsområdet även inom de stater som är medlemmar av NATO, vilket är något nytt i sammanhanget.

Jag hade för några veckor sedan tillfälle att delta i en manifestation mot neutronbomben i Amsterdam. I Holland har det vuxit fram en mycket bred folklig proteströrelse mot planerna på att neutronbomber skall placeras i Europa och framför allt naturligtvis mot att de skall placeras i Holland. Det är en rörelse som stöds av såväl borgerliga som socialistiska grupper och partier, och den har inte kunnat avfärdas som betydelselös av den holländska regeringen. Liknande strömningar och proteströrelser finns inom andra väststater. Det hade därför säkerligen varit möjligt att få gehör för samfälliga uttalanden från flera stater i olika organisationer mot en användning av neutronvapnet. Vpk har i sin motion yrkat på detta, och vi kommer också att i det här fallet ansluta oss till den socialdemokratiska reservationen som Anna Lisa Lewén-Eliasson talat för.

När det gäller kärnvapnen är också de gamla förslagen om kärnvapenfria zoner av stort intresse. De har ju, som också berördes av föregående talare, nyligen aktualiserats av president Kekkonen för några dagar sedan, när han på nytt tog upp förslaget om en kärnvapenfri zon i Norden. Det är, som jag sade, ett gammalt förslag, men det är inte sämre för den sakens skull. Det borde vara en utgångspunkt för nya överläggningar i frågan, och vi hoppas att den svenska regeringen skall vara lyhörd för dessa förslag och eventuellt kunna vidareutveckla dem i en positiv riktning.

Frågan om kärnvapnen kan inte kopplas bort från spridningen av kärnkraftsteknologin. Det är inte på det sättet att kärnkraft och kärnvapen är två från varandra helt åtskilda problem. De är två grenar på samma träd, och spridningen av kärnkraftsteknologin är fortfarande den största faran för en spridning också av kärnvapen. Detta har framhållits med skärpa vid åtskilliga tillfällen av SIPRI och andra fredsforskningsinstitut. Utskottet hänvisar bl. a. till regeringsförklaringen från 1976 för att bevisa regeringens inställning i denna fråga, men sanningen är ju att det som sägs där aldrig har kommit till utförande. Man har inte ens gjort några försök att leva upp till den passus som

citeras i utskottsbetänkandet.

Regeringen borde mera aktivt verka för att diskussionen om kärnkraftsteknologins spridning kopplas ihop med kärnvapenfrågan. I detta sammanhang talas det om utvecklingsländernas krav på fri tillgång till kärnteknologi. Alla stater är naturligtvis suveräna när det gäller att ordna sin energifråga, men det hindrar inte att en diskussion kan tas upp. Det är därför förvånande att socialdemokraterna i ett särskilt yttrande har framställt en sådan diskussion som något som skulle sätta oss i motsatsställning till dessa länder. Faktum är ju att den nuvarande kärnkraftsteknologin inte löser världens energiproblem på sikt. Lättvattenreaktortekniken är beroende av ett uran som det kommer att råda brist på redan på 1990-talet. Ett annat faktum är att de kända och brytvärda fyndigheterna av detta uran redan är inuteknade. Om man förespråkar en lösning av världens energiproblem med kärnkraft måste man säga ja till brytningstekniken med allt vad den innebär av plutoniumframställning och annat – plutonium är ju som alla vet det som man gör kärnvapen av – och därmed till en ytterligare ökning av risken för kärnvapenspridning. Om det är det som avses i detta särskilda yttrande bör det sägas rent ut, så man inte får den uppfattningen att det går att lösa problemen med nuvarande teknik.

Så några ord om våra egna rustningar. Som vanligt framhåller utskottet att det inte ligger någon motsättning i att vi propagerar för nedrustning för andra men själva uppehåller en rustningsnivå som ger oss en topplats i världen när det gäller kostnader per invånare. Det är inte på det sättet, som försvarsmministern ville påskina i vår egen försvarsdebatt för några dagar sedan, att det är allmänt accepterat och t. o. m. prisas internationellt att vi intar den här "dubbelmoraliska" ståndpunkten. Tvärtom framförs det allt oftare att vi nedrustar med ord i internationella sammanhang men upprustar med verkliga summor här hemma.

Det är klart, som jag sade inledningsvis och som också sägs i utskotts-
betänkandet, att huvudansvaret ligger hos stormakterna. Men vi tar alltför ofta till ursäkten att allt beror på andra, att vi själva som liten stat inte kan gå först och ta egna initiativ. Det finns heller ingenting som säger att den försvars-
apparat vi har är den mest funktionella för oss och ger oss mest tilltro. Som vänsterpartiet kommunisterna har framhållit vid åtskilliga tillfällen i den inhemska försvarsdebatten så har några egentliga alternativ inte prövats i den svenska försvarsdiskussionen. Det är dock tydligt att det svenska folket ser med allt större skepsis på den försvarsorganisation vi har och kanske inte är lika benägna som tidigare att offra miljarder på den, samtidigt som det krävs att svängremmen skall dras åt på alla andra håll. Som vpk säger i sin motion finns det en stor opinion för nedrustning här i landet, och det gäller både nationellt och internationellt. Det vore därför på tiden att den svenska riksdagen började lyssna på den opinionen och tog intryck av den. Det är inte försvarbart att vi nästa budgetår skall satsa 15 miljarder kronor på rustningar inom landet samtidigt som vi predikar nedrustning internationellt.

Slutligen beträffande fredsforskningen är det riktigt att de motioner som väcktes i den frågan förra året, bl. a. av vpk, fick den gynnsamma effekt som beskrivs i utskottsbetänkandet. Det är också anledningen till att vpk inte i år

har upprepat sin motion i denna fråga. Vad vi här har begärt är att riksdagen skall uttala sitt stöd för en fortsatt utbyggnad av den svenska fredsforskningen. Det måste anses som en billig begäran, särskilt i jämförelse med de summor jag nyss nämnde när det gäller våra militära utgifter. Det är självklart positivt att forskningen vid SIPRI upprätthålls, men den ligger på ett annat plan än den forskning som bedrivs vid universiteten, där man har direktkontakt med utbildningsområdet. Det är önskvärt att den verksamheten kan breddas och utökas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk:s motion 1027, yrkandena 2-4.

ALLAN HERNELIUS (m):

Herr talman! Oron och skräcken inför världens ökade rustningar – särskilt då den kvalitativa utvecklingen av kärnvapnen – är berättigad. Nya fakta lämnades i SIPRI:s årsbok häromdagen; jag behöver inte citera dem, eftersom fru Anna Lisa Lewén-Eliasson redan har åberopat en del. Det räcker att konstatera att världen förbrukade 360 miljarder dollar på rustningar i fjol och att kapprustning pågår under vattnet, på jorden och i rymden – 75 % av alla satelliter har någon militär användning.

De konventionella vapnen närmar sig kärnvapnen i effekt, och detta bidrar till att utplåna tröskeln mellan vanliga krig och kärnvapenkrig. SIPRI:s chef anser att ett kärnvapenkrig blir mer och mer troligt för varje år. Norra halvklotet skulle, säger han, då förvandlas till en radioaktiv öken, så gott som alla städer förstöras och majoriteten av människor dödas omedelbart. De flesta av de överlevande dör senare av strålningsskador. Klimatförändringarna blir långtgående, och ozonskiktet i atmosfären som skyddar livet på jorden förstörs kanske. Ingen kan vara säker på att mänskligheten överlever ett atomkrig, fastslår han. Troligen finns i dag nästan 100 000 kärnladdningar i stormakternas vapenlager, vilket svarar mot en miljon Hiroshimabomber.

I det längsta vill man, herr talman, tro på att mänskligheten icke skall begå självmord och att SIPRI-chefens pessimism är överdriven. Men situationens allvar framstår allt tydligare för allt flera. Några små framsteg kan i varje fall noteras. FN ägnar, bl. a. på svenskt initiativ, allt större uppmärksamhet åt nedrustningsfrågorna och åt information om tillståndet i världen. Som ett viktigt steg måste man också beteckna den särskilda generalförsamling om nedrustning som sammanträder i slutet av denna månad. Internationella konferenser är, som vi väl vet, inte alltid framgångsrika, och förväntningarna får ej heller ställas för högt. Men å andra sidan bör en grund kunna läggas i New York för ett vidare gemensamt arbete och för ett uppföljande av konferensen.

Sverige är en liten stat men har under detta århundrade mycket aktivt deltagit i nedrustningsarbetet. I stor endräkt arbetade svenska politiker i Genève under 1920- och 1930-talen; namnen Branting och Trygger är värda att nämnas från 1920-talet. Och efter andra världskriget har Sverige spelat en särskilt aktiv roll i nedrustningsförhandlingarna i Genève sedan dessa började 1962. Många uppmärksammade initiativ har tagits från svenskt håll.

Att observera är att det praktiskt taget alltid förelegat enighet mellan de svenska parlamentarikerna och regeringsrepresentanterna i Genève. Den gradskillnad som någon gång har kunnat förmärkas har förelegat mellan optimister och pessimister i fråga om utfallet av beslutade åtgärder, och sorgligt att säga har de mer pessimistiskt lagda ofta fått rätt.

Samma enighet torde i dag råda mellan de fyra stora partierna i Sverige om målen och medlen för det svenska nedrustningsarbetet. När nu olika motioner och utskottsuttalanden med anledning av dessa behandlas finns visserligen en reservation samt några särskilda yttranden, men en analys av dessa ger vid handen att de olika synpunkterna icke är diametralt motsatta. Skillnaden mellan majoritet och reservanter rör i stort sett utanverk.

De båda partierna till vänster om socialdemokraterna intar dock på sätt och vis en särställning denna gång liksom tidigare. Några punkter ur deras motioner: Apk vill som i fjol att regeringen skall ta initiativ till samnordiska överläggningar i syfte att proklamera Norden som en kärnvapenfri zon. Sverige har under vissa betingelser uttalat sin positiva inställning till den allmänna idén om sådana zoner. Men en förutsättning är att alla stater som avses omfattas av zonen är överens om att inleda förhandlingar härom. Denna förutsättning har hittills icke förelegat. En annan förutsättning är att stater som besitter kärnvapen är beredda att göra vissa utfästelser och åtaganden, t. ex. i fråga om s. k. negativa säkerhetsgarantier. Men då uppstår genast frågan om zonens avgränsning och om upprättandet av säkerhetsområden utanför zonen, vilka är fria från kärnvapen användbara mot mål inom zonen. Allt detta gör att frågan om en kärnvapenfri zon i Norden inte kan betraktas isolerat från den militärpolitiska situationen i Europa i övrigt. Varje sådant förslag måste bedömas mot bakgrund av hur det påverkar den säkerhetspolitiska situationen i Norden, eftersom det mönster som bildas där, enligt vad utrikesministern Karin Söder uttalade i går, i avgörande grad bidragit till fred och stabilitet i Nordeuropa. Varje förslag som kan leda till ändring av denna balans måste noggrant prövas med hänsyn till de säkerhetspolitiska konsekvenserna. Utskottet avstyrker apk-motionen.

Vpk uttalar å sin sida att en svensk nedrustning är den första förutsättningen för ett kraftfullt agerande i internationella nedrustningsfrågor. Men enligt utskottets mening finns här icke någon motsättning. Ett litet alliansfritt lands åtgärder för att värna sin självständighet står icke i motsats till ansträngningar för att hejda den internationella kapprustningen och främja internationell nedrustning. Tvärtom skulle en ensidig nedrustning från svensk sida kunna verka destabiliserande och rubba styrkebalansen. I vår närhet står världens största militära styrkor emot varandra. I Centraleuropa finns enligt uppgift minst 10 000 taktiska kärnvapen. Norrut – i Murmansk-området – ligger jordens mest kärnvapenspackade område. Norden är ett flankområde, och positionsförändringar inom detta skulle kunna påverka balansen i Europa. Dessutom får man aldrig glömma bort att huvudansvaret för rustningssituationen i världen ligger hos supermakterna. Dessa åligger det att ta de första nödvändiga stegen mot en verklig nedrustning. Utskottet avstyrker också vpk-motionen.

I ett av de särskilda yttrandena från socialdemokraterna måste man konstatera en allvarlig brist på logik. Det heter att det är berättigat att Sverige i fråga om kärnkraften icke kommer i motsatsställning till u-länderna utan konsekvent fullföljer linjen att förespråka en heltäckande IAEA-kontroll av kärnkraft. Men det är just denna IAEA-kontroll som vissa u-länder motsätter sig, och därmed uppstår konflikten. Det särskilda yttrandet blir därför i denna del obegripligt. Visst har u-länderna rätt till egen kärnkraft, men vi bör kunna kräva att kontrollen finns där och att Londongruppens rekommendationer efterföljs. Icke-spridningsavtalet måste upprätthållas.

I samma yttrande står det också att regeringen i en röstförklaring inför FN:s generalförsamling i december 1977 markerat att den är av den uppfattningen att utvecklingsländerna bör avstå från att utnyttja kärnkraften. Någon sådan markering föreligger inte. Detta har debatterats i ett tiotal inlägg i denna kammare tidigare, så jag behöver inte ingå på detta ytterligare.

I reservationen uppmärksammas särskilt neutronvapnet. Sverige bör, heter det, agera energiskt för att stärka det internationella motståndet mot detta vapen. Fru Anna Lisa Lewén-Eliasson sade också att regeringen icke tillräckligt har verkat i denna riktning. Det är i och för sig naturligt att detta nya vapen särskilt uppmärksammas. Det är visserligen ett kärnvapen – ett minikärnvapen som många andra – men till de ohyggligheter som alla kärnvapen fört med sig kommer i detta fall att neutronbomben kan sägas minska den tröskel som skiljer konventionella vapen från kärnvapen, en gräns som det för oss i Sverige, för att citera Olof Palme den 15 mars, "är av särskild vikt att den strikt upprätthålles". Alla minikärnvapen riskerar att sänka kärnvapenträskeln, och detta var en av anledningarna till de framstötter om dessa som gjordes av den svenska delegationen i Genève – då ledd av Alva Myrdal – i nedrustningskonferensen där redan i augusti 1973. Dessa framstötter gav upphov till svar från supermakternas sida, svar som utgör värdefulla dokument för framtiden.

Men det märkliga med reservationen är att däri efterlyses åtgärder som redan har vidtagits. Som utskottet påpekar har regeringen både internationellt och nationellt klart gett uttryck för sitt starka avståndstagande från den upptrappning av rustningsprocessen som introduktionen av bl. a. neutronvapen skulle innebära. Man kan hänvisa till fru Söders anförande i FN i september 1977, ett svenskt inlägg den 1 november i FN:s första utskott, till olika interpellationsdebatter i den svenska riksdagen samt till utrikesdeklarationen i mars i år. Statsministern var icke mindre kraftfull i ett anförande i Norrköping i april i år. Vad reservanterna begär är alltså redan vidtaget. Däremot finns det ingen anledning att låta frågan om neutronbomben uppsluka all annan debatt om kärnvapnens utveckling och om nya skräckvapen. Hela nedrustningsfrågan och frågan om kärnvapnen måste tas upp i ett brett perspektiv.

Enligt brittisk uppfattning, ofta framförd av premiärminister Callaghan, har den sovjetiska aktiviteten i dessa frågor – bl. a. genom president Bresnjevs bekanta rundskrivelse till flertalet västerländska stater – till syfte att förebygga diskussion om andra skräckvapen som är under utveckling på

sovjetisk sida, t. ex. medeldistansroboten SS 20, vilken har en förstörelsepotential tusenfalt större än neutronvapnets. Denna tolkning av de sovjetiska motiven för kampanjen får stå för socialdemokraten Callaghans räkning.

Reservanterna är alltså redan tillgodosedda vad den svenska regeringen beträffar. Det är att märka att särskilda resolutionsförslag från svenskt håll vid höstens FN-session i New York om neutronbomben bedömdes som snarare motverkande sitt syfte än gagnande detsamma – alltså kontraproduktiva. I Förenta nationerna var Sverige praktiskt taget det enda landet utanför öststaterna som uttalade sig i fördömande syfte om detta vapen och förklarade det som oacceptabelt. Detta faktum säger en hel del.

I den särskilda generalförsamling som inom kort börjar kommer Sverige att verka för ett fullständigt kärnvapenstopp, för begränsningar av de strategiska vapnen och för kärnvapennedrustning genom bl. a. en successiv nedskärning av kärnvapenarsenalen. Stor vikt kommer också att läggas vid strävan efter ett stopp för vidareutveckling av alla kärnvapen: neutronvapen, medeldistansrobotar, taktiska vapen, minikärnvapen. Förvisso kan regeringen räkna med ett brett stöd för detta program både i riksdagen och från den allmänna opinionen i Sverige, och säkerligen ansluter sig också de socialdemokratiska reservanterna helhjärtat till detta, oavsett hur meningarna står emot varandra i dagens debatt – reservationen mot majoritetsförslaget. Det som förenar oss i nedrustningsfrågan är, herr talman, mycket mer än det som skiljer oss åt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag på alla punkter.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Allan Hernelius sade att det inte finns någon motsatsställning mellan de svenska rustningarna på hemmaplan och kraven på nedrustning internationellt. Detta är ju ett gammalt och välkänt argument som alltid har använts. Man talar om att Sverige som en liten och neutral stat har rätt att rusta och att det t. o. m. är prissvärt. Man säger att andra tycker att det är bra.

Det är emellertid ett faktum att det allt oftare framskyntar att man anser att vi har en dubbelmoral i det här fallet, och det måste vi själva också erkänna. Vi upprätthåller en militärapparat som fortfarande intar fjärde eller femte platsen i världen när det gäller kostnader per capita. Envetet upprätthåller vi den militärpolitiska myten att ett försvar med den utformning det svenska har och med den kostnad det drar är nödvändigt för vår neutralitet och alliansfrihet.

Det är emellertid långt ifrån bevisat att så är fallet. Under efterkrigstiden har det inte framlagts några som helst bevis för att vår militärapparat har garanterat vår säkerhet. Vi skulle alldeles säkert ha kunnat klara oss betydligt billigare och utan att ha förlorat prestige internationellt. Det är alltså hög tid att vi omprövar vårt ställningstagande i denna fråga. Det skulle otvivelaktigt också ge oss en bättre status, en större lyhördhet även utåt i internationella sammanhang. Om vi åtminstone något började minska våra egna militära kostnader, skulle detta utgöra ett föredöme.

Som ofta skett i sådana här debatter har Alva Myrdal tidigare citerats. Men

även hon har på senare år, bl. a. i sin senaste bok, låtit funderingar framskynta om att även små stater har ett ansvar i det här sammanhanget. Den uppfattningen borde vi alla tillägna oss. Därmed skulle vi skapa ett bättre utgångsläge och få en bättre status än vi f. n. har.

ANNA LISA LEWÉN-ELIASSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har den bestämda uppfattningen att den svenska regeringen var en smula saktfärdig när det gällde att fånga in uppmärksamheten kring det nya vapnet neutronbomben. Den väckte ändå sådan uppmärksamhet att det fanns anledning att reagera så att säga blixtsnabbt. I stället var man försiktig och avvaktande. Vi vet också att det inför förberedelserna till förra årets generalförsamling i FN fördes en ganska livlig diskussion innan ämnet kom med på listan över de frågor man skulle arbeta med. Jag har därmed inte sagt att utrikesministern och regeringen inte avsåg att vid en tidpunkt som de ansåg vore lämplig ta upp denna fråga. Men stämningen ute i Europa och bland den intresserade allmänheten var sådan att man skulle handla snabbt. Man borde fånga det intresse som fanns och man skulle hjälpa till och påverka opinionen.

Man får säga vad man vill om neutronbomben som vapen, men lå nya vapen har väckt en sådan uppmärksamhet och varit en så het potatis. Det har också visat sig att motståndet mot detta vapen faktiskt åstadkommit att det kanske aldrig kommer till användning i verkligheten. Detta utgör ett bevis för att snabbheten och intensiteten i denna reaktion gjorde nytta. Med vår reservation vill vi alltså markera att man borde ha varit mera kvick och energisk på den punkten.

ALLAN HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Till fru Anna Lisa Lewén-Eliasson vill jag säga att det inte alltid är bra att vara för snabbt ute. Hade Sverige reagerat med blixstens hastighet inför FN:s generalförsamling förra året, hade resultatet måhända blivit ett konstaterande av att opinionen i församlingen icke varit mogen för en sådan aktion, och därmed hade den misslyckats.

I övrigt vill jag citera vad den socialdemokratiska statsministern i Danmark nyligen sade: Det är felaktigt att ensidigt rikta sökarljuset mot neutronvapnet. Man får akta sig för att göra det. Det finns andra och farligare vapen i världen, som man inte får glömma bort i sammanhanget.

ANNA LISA LEWÉN-ELIASSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är ganska ofruktbart att försöka konstruera vad som skulle ha hänt i FN, om vi gjort så i stället för att man gjorde så. Jag har naturligtvis obetydliga erfarenheter av och kunskaper om hur man skall hantera vardagsverkligheten i FN, men ibland har jag ett intryck av att man litet grand är fångad i formaliteter och inte förstår att man också där bör arbeta utåtriktat. Skall vi kunna rikta människornas uppmärksamhet på vad vi håller på med, kanske vi måste handla på ett sätt, som inte är riktigt vad FN fastslagit som det absolut rätta. Men därmed har jag inte sagt annat än att vi

skall vara försiktiga och tillförsäkra oss en bas för våra initiativ. Jag är helt klar över detta långsamma, metodiska sätt att arbeta, som vi är skickliga i och som vi naturligtvis skall fortsätta med. Men det finns situationer då man kanske skall bete sig på ett annat vis.

Jag var med själv vid den aktuella tidpunkten och fick intrycket att man samlade på eftertänksamhet. Man registrerade vilka som inte gjorde någonting i stället för att registrera vilka som var aktiva. Och nu önskar vi markera detta med vår reservation.

Vi har däremot – och det hoppas jag skall tillfredsställa våra politiska motståndare – en tillförsikt inför den generalförsamling som nu snart skall börja. Och eftersom den här frågan fortfarande är aktuell förväntar vi oss att den kommer att tas upp.

ALLAN HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Med detta senaste inlägg har fru Anna Lisa Lewén-Eliasson reducerat skillnaden i bedömning till en diskussion om modaliteter och tiden för dessa.

STURE ERICSON (s):

Herr talman! Om de breda linjerna i Sveriges internationella strävanden för nedrustning råder det stor enighet här i riksdagen. Det har redan omvittnats i den här debatten, och det framgår av det utskottsbetänkande som vi nu behandlar. Men att vi socialdemokrater i år lagt en omfattande partimotion i nedrustningsfrågan med en rad yrkanden är ändå en markering av att vi anser att mer borde göras – att Sverige borde föra en aktivare politik för att främja de internationella nedrustningsansträngningarna. Vi har yrkat på mer pengar till tekniskt-vetenskapliga utredningar på uppdrag av nedrustningsdelegationen, och vi har krävt en förstärkning av informationsverksamheten kring nedrustningsfrågorna. Vi har pekat på behovet av ett ökat svenskt intresse för de regionala nedrustningssamtalen i Europa, och vi har framfört synpunkter på inriktningen av de FN-studier som planeras angående omställning från militär till civil produktion. Slutligen har vi begärt kraftfullare svenska insatser för att förstärka den internationella opinionen mot neutronvapnen.

Att dessa yrkanden lett till två reservationer och flera särskilda yttranden tyder på att enigheten inte är fullständig kring vad Sverige bör göra för att främja det internationella nedrustningsarbetet. Två interpellationsdebatter under det här riksmötet – den 7 november och den 13 februari – gav heller inte intryck av fullständig samstämmighet. Regeringen Fälldin för också i dessa frågor en politik som drar på sig socialdemokratisk kritik för passivitet och tvetydighet.

För att börja i början kan man konstatera att regeringen Fälldin totalt struntat i vad den själv skrev om nedrustningsfrågorna i regeringsförklaringen den 8 oktober 1976. Där sades: "Regeringen kommer att arbeta för en internationell överenskommelse för att stoppa export av kärnkraftsteknologi till länder som inte underskrivit icke-spridningsavtalet. Instruktioner i

enlighet härmed kommer att ges den svenska nedrustningsdelegationen.”

Hittills har regeringen inte i något internationellt sammanhang framlagt förslag om en internationell överenskommelse för att stoppa export av kärnkraftsteknologi till länder som inte underskrivit icke-spridningsavtalet (NPT). Inte heller har nedrustningsdelegationen fått några instruktioner från regeringen Fälldin om att agera i denna riktning.

Regeringsförklaringen var alltså också på denna punkt dåligt underbyggd, och det påpekar vi nu i ett särskilt yttrande.

I samma särskilda yttrande tar vi upp den röstförklaring som avgavs inför FN:s generalförsamling i december 1977 och där regeringen gav u-länderna rådet att avstå från att utnyttja kärnkraften för energiproduktion. Denna fråga debatterades utförligt här i kammaren den 3 februari, och vi nöjer oss med påpekandet att Sverige bör undvika att i dessa frågor komma i motsatsställning till utvecklingsländerna. De har samma rätt som vi att bygga kärnkraftverk för att främja sin ekonomiska utveckling.

Vi hoppas att regeringen Fälldin vid den särskilda generalförsamlingen i FN kring nedrustningsfrågorna undviker att bedriva centerpolitik och i stället fullföljer den tidigare svenska linjen i dessa frågor. Det särskilda yttrandet är, herr Hernelius, både logiskt och begripligt.

President Kekkonen höll i måndags kväll ett viktigt nedrustningstal här i Stockholm. Han ville se en ökad nordisk aktivitet i nedrustningsfrågorna och framförde en del konkreta förslag. Vi har anledning att se mycket positivt på detta stora finska intresse för det internationella nedrustningsarbetet, och det vore naturligtvis bra om Kekkonens aktivitet kunde smitta av sig på hans partivänner här i Sverige. Den svenska nedrustningspolitiken har varit lam och idéfattig efter regimskiftet. De nya idéer som förts fram på senare tid har Alva Myrdal och Olof Palme svarat för.

Kekkonen tog upp en fråga som är av stort intresse inte bara för det neutrala Finland utan också för det neutrala Sverige. Han pekade på de faror för våra länder som de nya kryssningsrobotarna kan komma att skapa:

”Vad skulle det i en europeisk konfliktsituation innebära för Nordens små länder, om till exempel stormakternas kärnladdade robotar rörde sig på några hundra meters höjd i deras lufrum och sökte sig fram till sina mål hos motparten? Vad betyder ur politisk synpunkt enbart en sådan möjlighet för de två nordiska länder, som bedriver neutralitetspolitik? Neutrala stater är ju skyldiga att hindra kränkningar av sina lufrum.”

Och president Kekkonen fortsatte litet längre fram i talet: ”Enligt tillgängliga uppgifter kan deras vapentekniska egenskaper – i motsats till vad som gäller hittills existerande interkontinentala robotar – göra utnyttjandet av utomstående och neutrala staters lufrum till en rutinsak. Enbart möjligheten att använda kryssningsrobotar är ägnad att dra utomstående länder in i konflikter, som inte angår dem. Den praktiska slutsatsen ur Finlands synpunkt – och som jag vågar förmoda också ur Sveriges synpunkt – är att rikta en allvarlig vädjan till stormakterna om att de med det snaraste, inom ramen för sina SALT-förhandlingar, måtte sträva till ett avtal om förbud mot kryssningsrobotar, stopp för deras vidare utvecklande eller

åtminstone en kraftig begränsning av deras räckvidd.”

President Kekkonens maning bör naturligtvis utlösa ökad svensk aktivitet i denna fråga. Som vanligt är det USA som leder den vapentekniska utvecklingen av det nya vapensystemet. Tyvärr har president Carter redan satsat helhjärtat på kryssningsrobotarna i samband med att han i fjol stoppade planerna på ett nytt interkontinentalt bombplan, B 1. Just nu, i vår, testas över öknarna i västra USA två modeller av kryssningsrobotar – s. k. cruise missiles – som General Dynamics och Boeing tagit fram. Man vet ännu inte om det nya vapnet blir så perfekt och effektivt som man förväntar sig, men produktionsbeslutet kommer enligt planerna att fattas i slutet av 1979 eller i början av 1980. Det kommer då att handla om över 2 000 lätta obemannade flygplan, som kan nå sina mål med stor precision och leverera antingen kärnvapen eller s. k. konventionella bomber.

Tyvärr tycks det redan finnas en mycket bestämd politisk låsning till detta nya vapen – men det gör ju president Kekkonens varning ännu mer befogad. Den bör leda till snara svenska initiativ.

Man bör i det här sammanhanget inte glömma att den finsk-sovjetiska vänskaps-, samarbets- och biståndspaktens artikel 2 talar om att risker för väpnat angrepp på Sovjet över finskt territorium från med Tyskland förbunden stat kan utlösa konsultationer om gemensamma försvarsåtgärder.

Kryssningsrobotarna utgör därför ett mycket allvarligt hot mot den nordiska balans som utrikesministern gjorde ett uttalande om i går. Det är bra att utrikesministern försäkrar att förändringar av denna nordiska balans noggrant prövas med hänsyn till sina säkerhetspolitiska konsekvenser. Det betyder, såvitt jag förstår, att Sverige snarast bör visa ökad internationell aktivitet för att bromsa utvecklingen av kryssningsrobotarna eller i varje fall försöka få försäkringar om att dessa nya vapen inte kommer att korsa svenskt territorium i trädktopphöjd.

De svenska presskommentarerna till president Kekkonens tal i måndags tyder på att många skribenter inte förstått hur akut och viktig denna fråga är för den säkerhetspolitiska utvecklingen i Norden och att därmed vitala svenska säkerhetsintressen berörs.

Hittills är det ju bara den ena supermakten som utvecklat kryssningsrobotar, och det innebär kanske en komplikation för regeringen Fälldin. Åtminstone förefaller det vara så i fråga om neutronvapnen.

I vår reservation till utskottets skrivning i fråga om neutronvapnen kritiserar vi regeringen Fälldin för att i internationella sammanhang ha varit alltför lam och återhållsam i sin kritik mot neutronvapnen. I fjol höst föreslog de socialdemokratiska riksdagsmännen vid FN-delegationen att Sverige i ett tal i första kommittén borde säga: ”Det är av största vikt att neutronvapnen inte produceras. Vi kräver att supermakterna skall besinna sitt ansvar och att utvecklingen av neutronvapnen stoppas.” Dessa formuleringar kunde inte accepteras av regeringen Fälldin.

Inte heller ville regeringen inför FN:s generalförsamling försöka lägga fram ett resolutionsförslag mot neutronvapnen. Här är inte platsen för någon

utförlig historieskrivning om hur regeringen Fälldin agerat i neutronvapenfrågan. En del av händelseförloppet finns redan i riksdagsprotokollet för den 7 november i fjol.

Jag kan bara konstatera att efter den 1 november 1977 har regeringen Fälldin inte tagit upp neutronvapnen inför något internationellt forum – om nu inte statsminister Fälldin gjorde det när han i största hemlighet diskuterade NATO:s försvarsproblem på Bilderberggruppens möte i USA nyligen. Däröfver vet vi ju ingenting. Neutronvapnen har under våren varit det hetaste ämnet vid nedrustningskonferensen i Genève. Där brukar Sverige spela en framträdande roll, men i neutronvapenfrågan har vår delegation tigit.

Ett annat exempel på detta uppenbara ointresse på regeringssidan – med direkt anknytning till riksdagen – var, att vid den Interparlamentariska Unionens vårmöte i Lissabon veckan efter påsk först en moderat och sedan en centerpartistisk riksdagsman röstade mot att neutronvapnen skulle tas upp på dagordningen.

Det är beklagligt att Sveriges regering agerat så lamt i denna fråga. Efter november 1977 har det pågått en intensiv diplomatisk aktivitet för att få de europeiska NATO-medlemmarna att aktivt ställa upp för neutronvapnens placering i vår världsdel. De flesta västeuropeiska regeringar har dock av hänsyn till den starka opinionen mot neutronvapnen i deras länder hållit sig avvaktande. I USA har också under våren nya fakta framkommit som skapat vissa tvivel om neutronvapnens militära användbarhet.

Det har resulterat i att president Carter – mot alla tips – nyligen fattat beslut om att uppskjuta det definitiva ställningstagandet i fråga om produktion av neutronvapenstridsspetsar. Däremot har han beordrat att arbetet med att anpassa kortdistansroboten Lance och det tunga artilleriet för neutronstridsspetsar skall fortsätta. Detta beslut har av en regeringstalesman i Washington kommenterats med att Carter gett 90 % grönt ljus för neutronvapnen. Andra i presidentens närhet tror att vapnen aldrig kommer att produceras. Vad som är riktigt får framtiden utvisa.

Denna framtid kan vi dock påverka genom en aktiv opinionsbildning mot neutronvapnen, och i det arbetet kan Sverige spela en inte obetydlig roll. President Kekkonen angav tonen i sitt tal i måndags:

”Man bör inte ringakta det faktum, att kraftigt motstånd har framträtt inom parlamenten i två små länder, Norge och Nederländerna, vilka tillhör en stor militärallians, mot det nya massförstörelsevapnets, neutronvapnets, infogande i alliansens arsenal. Också Förenta staternas presidents nyligen meddelade beslut om uppskov i frågan om införande av neutronvapnen bör betraktas som ett steg i rätt riktning, som man väntar en fortsättning på.”

Tyvärr har regeringen Fälldin alltför snabbt fallit in i NATO-politikernas metod att se på neutronvapnen som ett förhandlingsobjekt i förhållande till öst. När statsministern den 1 april nämnde neutronbomben i ett tal inför CUF-are i Norrköping, tog han i nästa andetag upp den nya sovjetiska roboten SS 20. Självfallet skall vi också vända oss mot Sovjets framtagning av nya vapen – men vår handlingsfrihet begränsas faktiskt om vi inte kan

kritiserar USA för neutronvapnen utan att i nästa ögonblick peka på Sovjets SS 20.

SS 20 är en rörlig medeldistansrobot med ökad precision, som sänder i väg tre separata taktiska kärnstridsspetsar av vanligt slag. Inom NATO-kretsen tycks man inte vara helt överens om att SS 20 är det bästa bytesobjektet när det gäller neutronvapnen. Det förefaller som om Västtyskland i stället anser att man borde försöka förhandla bort en del av de många sovjetiska stridsvagnarna i Centraleuropa.

Det har ibland hävdats att neutronvapnen skulle vara nödvändiga för NATO i händelse av ett sovjetiskt stridsvagnsanfall mot Västtyskland. Om detta har president Carter sagt att han inte anser att en Warszawapaktinvasion skulle bli framgångsrik om den inte möttes av västliga kärnvapen: "I don't acknowledge at all that an invasion of the Warsaw Pact nations would be successful without the use of atomic weapons."

De uppgifter som publicerats om de styrkor som står emot varandra i Centraleuropa tyder på vad man kallar en "grov balans". Öst har visserligen ungefär tre gånger så många stridsvagnar, men de flesta av dessa är av äldre modell och sårbara för västs mycket stora arsenaler av antitankvapen.

Neutronvapnet är det första i en ny generation specialiserade kärnvapen. För några dagar sedan kablades nyheten ut över världen att USA nu utvecklar ett annat specialiserat kärnvapen i samma generation. Den här gången är det inte strålningen utan sprängstyrkan som förstärks.

Om dessa små specialiserade kärnvapen – som inte behöver vara mini-kärnvapen i egentlig mening, dvs. under kilotonsnivån – förs ut på förbanden, är det uppenbart för alla att gränslinjen mot konventionella vapen alltmer kommer att försvagas. Det betyder en sänkt kärnvapentröskel och starkt ökade risker för kärnvapenkrig.

Därför är det så viktigt att Sveriges regering nu agerar energiskt vid FN:s särskilda generalförsamling och nedrustningskonferensen i Genève för att förstärka den internationella opinionen mot neutronvapnen. Betydelsen av att neutronvapen inte produceras bör kraftfullt understrykas. Sverige bör stå i främsta ledet med krav på att stormakterna besinnar sitt ansvar och stoppar utvecklingen av neutronvapen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

ALLAN HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Man vill gärna instämma med Sture Ericson i att president Kekkonens tal var tankeväckande, intressant och givande från många synpunkter – inte minst vad han sade om kryssningsrobotarna. Däremot skulle jag, om jag vore i herr Ericsons kläder, avstå från att i sammanhanget söka tolka det vänskapsavtal som finns mellan Sovjetunionen och Finland. Det är många andra som är beredda till det. Jag tror inte att herr Ericsons hjälp är påkallad.

Sedan vill jag också säga att herr Ericson i dag – för vilken gång i ordningen vet jag inte – har upprepat sitt missnöje över att hans förslag, eller någon annans förslag, i FN-delegationen i höstas icke vann gehör. Det är väl ett

Nedrustning

missnöje som herr Ericson får bära. Sådant råkar väl alla ut för som sitter i kommittéer av detta slag, men de flesta brukar inte tala om det utan låta vad som sker inom delegationens dörrar stanna där. Herr Ericson har valt en annan metod.

Däremot konstaterar jag att han denna gång icke som vid tidigare tillfällen anklagade regeringen för att ha givit instruktioner till Inga Thorsson i Genève att icke uttala sig om neutronvapen. Det sade herr Ericson i en debatt den 15 mars. Herr Ericson har i utskottet underrättats om att detta är felaktigt. Jag har inte hört något beklagande, någon ursäkt eller något tillbakatagande från hans sida ännu. Det vore bra om det kom.

I en tidningsartikel nyligen har herr Ericson sagt att regeringen försiktigt tassar i filttofflor i fråga om neutronvapnet. Jag skulle vilja säga att det är bättre att tassa i filttofflor ibland än att uppträda som elefant i porslinsbutik.

STURE ERICSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte tolkat det finsk-sovjetiska fördraget – det gör som sagt andra. Jag har pekat på allvaret i president Kekkonens tal här i måndags, som tyvärr har förbigåtts med ganska lätt hand bl. a. i den svenska pressen. Vi kan i dagens tidningar läsa att man i Finland är besviknen över det svenska ointresset.

Jag har pekat på att hans resonemang kring kryssningsrobotarna är av ytterst allvarlig art också för svensk säkerhetspolitik. Det är förvånande att utrikesutskottets ordförande försöker undvika en debatt om det ämnet här.

Om vi inte tar kryssningsrobotarna på allvar kommer vi att ha ett säkerhetsproblem av mycket omfattande format på halsen. Herr Hernelius vet vad som står i andra artikeln i säkerhetsfördraget. Det påverkar i allra högsta grad svensk säkerhetspolitik. Det är ett mycket akut svenskt intresse att vi får försäkringar om att kryssningsrobotar inte kommer att finnas i vår del av Europa, helst naturligtvis aldrig kommer att produceras. På denna punkt har vi inte gjort så mycket som borde göras.

Nej, herr Hernelius, det är inget personligt missnöje. Jag var faktiskt inte i FN själv just de dagar då den här frågan avgjordes. Men det är en besvikelse över att Sverige inte fullföljer sina traditioner på nedrustningsområdet och i alla lägen gör så mycket som kan göras för att bilda opinion i denna viktiga fråga. Det förekommer faktiskt numera att vi kritiseras för passivitet av de grupper i USA som gärna ser påtryckningar i rätt riktning från Västeuropa. Man anser i de grupper i USA som inte vill ha neutronvapnet att det inte har gjorts så mycket som borde ha gjorts från västeuropeisk, bl. a. svensk, sida. Det har man nu börjat säga också i offentliga tal.

Slutligen några ord om vad som har gjorts i Genève och vad som har sagts i riksdagen. Herr Hernelius refererar vad som sades i utrikesutskottet mot löfte att det inte skulle föras utanför utskottets väggar. Det har herr Hernelius nu själv gjort. Det kanske han kan göra som ordförande för utskottet. Det finns mycket i den föredragningen som jag skulle vilja citera, men det avstår jag

ifrån. Låt mig bara säga att vi för det arbetet inte har några skriftliga instruktioner av den art som herr Hernelius tydligen refererar till.

Slutligen tillåter jag mig att konstatera att vår kritik i reservationen kvarstår.

ALLAN HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga till Sture Ericson att om utskottet upplysts om en sak vilken felaktigt framställts i riksdagen och någon dementi från den som framfört felaktigheten icke har hörts, då anser jag det vara min skyldighet att referera vad som på detta sätt omnämns i utrikesutskottet. Herr Ericson hade kunnat förekomma mig genom att ta tillbaka sitt yttrande. Det gjorde han inte.

STURE ERICSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig bara konstatera att det naturligtvis har förts ett resonemang huruvida Sverige borde ta upp neutronbombsfrågan i Genève eller inte. Det är regeringen som avgör alla sådana resonemang, och regeringen har alltså fattat beslutet att frågan inte skall tas upp av vår delegation i Genève. Vi har heller inte sagt ett dugg, vilket är ganska anmärkningsvärt eftersom ett stort antal av Genèvekonferensens deltagare har diskuterat neutronvapnen under våren. Det borde ha varit – och det var detta resonemang jag förde tidigare i kammaren – naturligt för Sverige, som en av de aktiva deltagarna i Genèvekonferensen, att delta i den debatten som ett led i opinionsbildningen mot neutronvapnen. Sverige har här missat en möjlighet att i ett kritiskt opinionsläge i Västeuropa göra sin röst på nytt hörd i denna fråga. Och det beklagar vi i reservationen.

Tredje vice talmannen anmälde att Allan Hernelius anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

GUNNEL JONÄNG (c):

Herr talman! Kapprustningen i världen är ett vanvett. De samlade militärutgifterna ligger på inemot 400 miljarder dollar per år. Det är ett fruktansvärt slöseri med resurser.

Vart har människans förnuft, klokhet och omdöme tagit vägen, när vi kan inlåta oss på detta? Samtidigt ser vi de oändliga behoven i världen av mat, bostäder, hälso- och sjukvård, utbildning och utveckling – alla dessa behov som världen i dag inte har råd att tillfredsställa. Det är uppenbart att vartefter som militärkostnaderna stiger blir det svårare att få pengar över till de viktiga posterna i budgeten, de som handlar om människors liv och hälsa. Vad skulle man inte ha kunnat åstadkomma av gott för människor bara för hälften av världens militärutgifter?

Varför sker denna kapprustning? Varför forskar 375 000 forskare och tekniker enbart i USA och Sovjet för att utveckla vapenarsenalerna? Ja, det sägs att det beror på säkerhetspolitiska bedömningar. Det är omsorg om det egna landets och det egna folkets säkerhet. Men det måste tvärtom vara så, att

när rustningarna ökar så minskar den nationella säkerheten. Ökade rustningar leder till ökad mänsklig otrygghet.

Det mest däraktiga av allt synes mig vara det faktum att supermakterna fortsätter rustningsspiralen trots att de redan nu, med de kärnvapenarsenaler de har, kan döda hela mänskligheten. Vi kan inte dö mer än en gång. Varför då skaffa vapen i sådan utsträckning och mängd att mänskligheten kan förintas flera gånger om?

Jag är för min del övertygad om att de våldsamma kapprustningarna i världen har direkt negativa psykologiska konsekvenser, kanske framför allt för unga människor och deras liv och framtid. Vi ser alkohol- eller narkotikapåverkade ungdomar – vi behöver inte gå längre än ut till torget här – och jag tror att deras svårigheter ytterst bottnar i en upplevelse av fullständig meningslöshet i att leva. Vi har terrordåden ute i världen där unga människor inte räknar sitt liv som något som är värt att bevara. Många av oss har svårt att förstå detta, eftersom vi sätter livet så högt.

Denna meningslöshet och fullständiga likgiltighet inför sitt eget liv tror jag bl. a. beror på politikernas tillkortakommande när det gäller en positiv utveckling i världen.

Unga människor grips av hopplöshet och vanmakt inför utvecklingen. De ser de växande klyftorna, nöden och svälten, den våldsamma kapprustningen. De upplever den skriande orättfärdigheten när de ser hur land efter land har råd med stora försvarsutgifter men inte med de mest elementära behoven för sina medborgare.

Jag tror således att det finns ett samband mellan unga människors känsla av hopplöshet och meningslöshet i tillvaron och världens utveckling över huvud taget – och då inte minst kapprustningen. Mot den bakgrunden och för att försöka skapa nytt hopp hos unga människor och ny tilltro till framtiden måste vi satsa hårt på nedrustningsfrågorna och inte förtrötta, fast resultaten är minimala.

Det är viktigt med informationen kring nedrustningsfrågorna. Utrikesministern talar ofta om hur viktig en bred debatt är för demokratin och vilken central roll folkrörelserna spelar för en folkligt förankrad politik och för våra möjligheter att forma en utrikespolitik som är demokratiskt förankrad.

Nedrustningsfrågorna måste föras ut till de enskilda människorna först i vårt eget land. UD har utarbetat bra informationsmaterial, och vi i de politiska partierna har vårt ansvar för information om dessa spørsmål.

Jag tror emellertid också att det är nödvändigt att vi finner vägar att nå människor i andra länder och på så sätt skapa opinion för nedrustning. Sverige skall givetvis liksom tidigare agera kraftfullt i internationella fora och genom samtal med regeringar. Men skall vi komma någon vart när det gäller nedrustning, då måste vi inspirera människor i olika länder till insatser. Vi måste utnyttja alla våra möjligheter till information och samarbete mellan kvinnoorganisationer i världen liksom mellan fackliga, politiska och andra organisationer. Jag tror inte att nedrustning kan förverkligas förrän det finns en opinion i det egna landet som kräver det av sin regering. Det behövs ett korståg i världen för nedrustning.

I det sammanhanget finns det anledning att erinra om det initiativ som Sverige tagit när det gäller frågan om sambandet mellan nedrustning och utveckling. Det har resulterat i en resolution i FN på förslag av de nordiska länderna. Det finns anledning att känna tillfredsställelse över att FN visat så stort intresse för vår tanke på en djupgående studie av frågor om nedrustning och ekonomisk och social utveckling. Vi har ett stort ansvar att tillsammans med de nordiska länderna se till att detta arbete förs vidare och att vi därmed så småningom får ett underlag, som i varje fall underlättar möjligheterna till omdisponeringar av världens resurser. Det grundläggande i nedrustningsarbetet är således att omdisponera världens resurser från kapprustning, som kan leda till fullständig ödefäggelse av jorden och mänskligheten, till utveckling.

Neutronbomben är ett fruktansvärt vapen, raffinerat i sin grymhet. Vad kan man inte också åstadkomma med alla dessa enorma resurser och satsningar på forskning och utveckling av nya vapen? Vi vet att neutronbomben dödar människor snabbt eller långsamt och utdraget men är skonsam mot byggnader. Det var i fjol som USA övervägde frågan om vidareutveckling, tillverkning och förbandsläggning i Europa av neutronvapnet.

Det sägs att neutronbomben är humanare än andra vapen. Hur kan man någonsin tala om humanitet när det gäller vapen? Vapen är till för att döda. Att tala om humana vapen är en fruktansvärd cynism – det finns inga humana vapen.

Vid statssekreterare Inga Thorssons föredragning i utskottet redogjordes bl. a. för en studie som en amerikansk forskare gjort, professor Fred Kaplan. Han är mycket tveksam till den rent militära nyttan av neutronbomben och menar att den inte alls har den krigsavschräckande effekt som de amerikanska militärstrategerna tror.

Primärt är det USA som beslutar om produktion av neutronbomben. Det är positivt att president Carter uppskjutit produktionen av neutronvapnet. Men frågan är om det beslutet var föranlett av omsorg om den egna prestigen inför FN:s särskilda generalförsamling om nedrustning. Finns det en verklig vilja att avskrika neutronbomben? Vi hoppas och tror alla att den viljan finns. Vi måste arbeta på att förstärka den viljan. Vi måste agera kraftfullt genom alla de kanaler och möjligheter som står oss till buds. Vi har fått ett andrum genom president Carters beslut. Det skall vi vara tacksamma för, och vi skall utnyttja det.

Västtyskland har sagt ja till neutronbomben. Det kommer naturligtvis att tas hänsyn till detta vid det definitiva beslutet i USA. En stor debatt hölls i förbundsdagen den 13 april. Där angav regeringen några punkter. Den första var att beslutet om produktion och förbandsläggning av neutronbomben primärt var amerikanska regeringens beslut. Den andra var att Västtyskland inte motsatte sig förbandsläggning på västtyskt territorium under förutsättning att Västtyskland inte var det enda NATO-land där bomben placerades. Västtyskland önskade också att den uppkomna intervallen fram till beslut skulle kunna utnyttjas konstruktivt i förhandlingarna med Sovjet.

Herr talman! Det har varit och är en styrka att vi från svensk sida kan uppträda enigt när det gäller utrikespolitiska frågor och nedrustningspolitiken. Jag hade med mitt anförande önskat understryka enigheten i svensk politik när det gäller nedrustning. Efter Anna Lisa Lewén-Eliassons lågmälda anförande fanns det anledning till detta. Efter Sture Ericsons anförande kände man sig frustrerad och undrar var socialdemokratin står. Anna Lisa Lewén-Eliasson talade om enighet, medan Sture Ericson gjorde flera utfall mot regeringen. Han talade om regeringens passivitet och tvetydighet när det gäller utrikespolitiken samt om den lama och idéfattiga nedrustningspolitiken osv. Det finns i det betänkande nr 12 som vi nu behandlar en socialdemokratisk reservation, som gäller neutronbomben. Jag måste beklaga att denna reservation finns. Enligt min mening är den inte sakligt motiverad. Den är ett uttryck för ett politiskt taktiskt spel som socialdemokraterna driver och som jag finner djupt allvarligt och mycket oroande.

Den socialdemokratiska regeringen förde en progressiv utrikespolitik, och de borgerliga partierna slöt upp kring den. Nu för den borgerliga regeringen en progressiv utrikespolitik, men när socialdemokraterna inte längre får diktera villkoren är intresset för enigheten inte längre så stort. För kortsiktiga taktiska spekulationer är socialdemokraterna beredda att spolia enigheten. De söker motsättningar där inga motsättningar finns. Jag tillstår gärna att jag personligen upplever en växande förvåning och besvikelse över socialdemokraternas agerande. Jag har trott på deras engagemang när det gällt nedrustning och andra internationella frågor. I dag gör de t. o. m. nedrustningspolitiken till ett taktiskt spel.

För alla som vill se och höra verkligheten och inte förvanska den är det uppenbart att regeringen tagit klart avstånd från neutronbomben. Det har skett i internationella fora, vid överläggningar med andra regeringar och i tal här hemma. I FN:s generalförsamling i höstas var Sverige praktiskt taget det enda land utanför öststaterna som uttalade sig i fördömande syfte om neutronvapnet. Statsminister Thorbjörn Fälldin markerade den 1 april i år i Norrköping på ett mycket kraftfullt sätt Sveriges avståndstagande från såväl minikärnvapen som neutronvapen.

Sture Ericson lämnade i detta sammanhang återigen en felaktig uppgift till riksdagen. Jag vill rätta till den uppgiften. Han talade om bristen på inlägg från svensk sida när det gäller neutronbomben i CCD i Genève. Det är ju faktiskt på det viset att den svenska delegationen där har haft möjligheter att göra inlägg om neutronbomben. De möjligheterna har icke, som Sture Ericson säger, beskurits av regeringen, men den svenska delegationen gjorde den bedömningen att det var oklokt att just då ta till orda i frågan om neutronbomben.

Jag har velat göra detta tillrättaläggande med anledning av Sture Ericsons anförande.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

ROLF HAGEL (apk):

Herr talman! Vi har i dagarna firat 33-årsminnet av segern över fascismen i andra världskriget, ett krig som kostade miljontals och åter miljontals människor livet och efterlämnade miljoner och åter miljoner fysiskt och psykiskt skadade människor. Städer och byar lades i ruiner, ekonomiska resurser i ofantliga mängder förlösades.

Hos många människor tändes förhoppningen efter andra världskriget om en värld i fred och utan skramlande av vapen och förstörelseutrustning. Tyvärr blev inte utvecklingen sådan. Det varma kriget ersattes tämligen omgående med vad man kallar för det kalla. Hetsen mot det framväxande socialistiska systemet ökade i styrka och skulle – och skall fortfarande – utgöra det politiska argumentet för fortsatt kapprustning i världen.

Vi säger i inledningen till vår motion att det är ingen överdrift att påstå att hela mänsklighetens allvarligaste och mest komplicerade problem är kapprustningen och att detta problem blir allt allvarligare. Låt mig bara ge några exempel på hur allvarligt problemet är.

Under 1900-talet har utgifterna till den militära apparaten ökat med 3 000 %. Militärutgifterna i världen uppgår nu till 388 miljarder dollar om året, vilket betyder att det offras över 30 milj. kr. i minuten dygnet runt. Sveriges bidrag till detta rustningsvansinne är att vi satsar över 14 miljarder kronor på ett år. För svenskt vidkommande betyder det att vi nästan varje sekund lägger 500 kr. till det militära rustningsmaskineriet.

Det finns i dag så mycket vapen samlade att deras sammantagna sprängstyrka motsvarar 15 ton trotyl per människa på vårt klot. Det finns en bomb av samma sprängstyrka som den förödande Hiroshimabomben per tusen människor i världen. Utvecklingen – om det nu går att använda det ordet i sammanhanget – när det gäller att framställa förstörelsevapen går mycket fort. En enda ubåt är utrustad med lika stor förintelsestyrka som den som kom till användning under hela första och andra världskriget tillsammans.

USA förfogar över en vapenarsenal som skulle räcka till att förinta Sovjetunionen 50 gånger. Sovjetunionen å sin sida innehar nog för att utplåna USA 20 gånger. Detta förhållande har vi exemplifierat i vår motion genom att återge ett stycke av en rapport som har avlämnats till president Carter av hans militära experter, där det framgår att i ett kärnvapenkrig mellan USA och Sovjetunionen skulle det dödas 140 milj. människor i USA och 113 milj. människor i Sovjetunionen. Nästan tre fjärdedelar av ländernas ekonomi skulle förstöras.

Denna rapport, som trots sina skrämmande slutsatser är tilltagen i underkant – naturligtvis eftersom den skall tjäna som argument för fortsatt upprustning – belyser vilka oerhörda mängder av förstörelsevapen som i dag finns lagrade.

En fortsättning på denna väg är vanvettig; den leder inte till seger för någon, men kan lätt utlösa ett krig som skulle kunna bli förödande för allt mänskligt liv. Den fortsatta kapprustningen ökar också riskerna för olyckor med de ständigt växande lagren av kärnvapen. SIPRI uppger i sin årsbok för

Nr 139

Onsdagen den
10 maj 1978

Nedrustning

1977 att det inträffat inte mindre än 59 olyckor med kärnvapen enbart i USA.

Den ekonomiska konsekvensen ter sig dubbelt ofattbar mot den bakgrund av svält och undernäring som finns i stora delar av världen.

Biståndet till tredje världen, som skulle kunna medverka till ekonomisk och social utveckling och därmed utgöra ett verkligt bidrag till fred och framsteg i världen, utgör endast 7 % av de militära kostnaderna.

De massiva lagren av kärnvapen som jag tidigare gett exempel på har genom sin storlek och genom den förödande effekt de skulle få i händelse av att ett storkrig utlöstes delvis tjänat som broms. Därför strävar nu krigsaktivister efter att framställa nya vapen av typen s. k. taktiska kärnvapen som skulle vara användbara för begränsad krigföring.

Neutronbomben är ett exempel på ett sådant försök. Man försöker framställa denna bomb som oförlig för den egna sidan och farlig för fienden. I sin iver att saluföra detta förstörelsevapen har man också tillgripit argument som att denna bomb skulle vara human. Ljusstrålningen och stötvågen är mindre, påstås det, med denna bomb, och den skulle därför utgöra mindre fara för civilbefolkningen än de "konventionella" atomvapnen.

Sanningen är att neutronstrålningen skapar svåra former av strålningssjuka på grund av att strålverkan är tio gånger större än hos tidigare kärnvapen.

Förslaget om tillverkningen av neutronbomben är ett försök från USA:s sida att kringgå nu gällande vapenförbud. Ett beslut om tillverkning skulle innebära en ny spiral i kapprustningen.

President Carters beslut vid månadsskiftet mars-april i år innebar inget annat än att förslaget för tillfället är bordlagt. Anledningen till denna bordläggning var naturligtvis den breda opinion som utvecklades runt om i världen. Inte minst i vårt land har fredsrorelsen, kvinnoorganisationer, ungdomsrorelsen och den fackliga rörelsen givit sina protester till känna. Regeringen har vid flera tillfällen, inte minst genom utrikesminister Söder, sagt att neutronbomben är oacceptabel för oss. Men till denna mening fogas alltid att det är även kärnvapnen. Mot den uppfattningen vill jag inte på något sätt protestera. Om uttalandet är ett understrykande av att vi bör förstärka insatserna för att åstadkomma ett allmänt förbud mot kärnvapen, instämmer vi kommunister gärna i uttalandet. Men om uttalandet är ett uttryck för något som skulle kunna kallas maximalism, i den meningen att regeringen inte är beredd att vidtaga alla åtgärder för att få ett förbud mot neutronbomben till stånd, så måste man bestämt ta avstånd från en sådan uppläggning av argumentationen.

Neutronbomben är ännu inte tillverkad, och därför är det möjligt att förhindra att den blir tillverkad. På FN:s extra session om nedrustningsfrågor kommer det att föreligga ett förslag om förbud mot tillverkning av neutronbomben. Jag har i en interpellation, som skall besvaras om några dagar, ställt frågan till utrikesministern: Hur kommer Sverige att ställa sig till ett sådant förslag? Anledningen till att frågan framförs är att det i pressen har förekommit uppgifter som tyder på att regeringen trots alla deklARATIONER inte

skulle vara beredd att stödja ett sådant förslag. Ett svar i dag av utrikesministern skulle kunna spara en ytterligare debatt om några dagar i den här frågan.

I vår motion finns också ett förslag om att Sverige bör ta initiativ till att proklamera Norden som en kärnvapenfri zon. Finlands president Kekkonen har nu återigen tagit upp denna idé.

Vad säger då vårt land om ett sådant förslag? Utrikesutskottet anför i sitt betänkande vad utskottet uttalade för ett år sedan. Det heter:

”En huvudförutsättning för upprättandet av en kärnvapenfri zon är givetvis att alla stater som avses omfattas av zonen är överens om att inleda förhandlingar härom. Denna förutsättning har hittills inte förelegat beträffande förslaget om en sådan zon i Norden.”

Följdfrågan blir naturligtvis: Vilket land är inte överens med de övriga, och vad görs från svensk sida för att åstadkomma enighet om förslaget? – om det nu är så att Sveriges regering instämmer i att det vore lyckligt att åstadkomma en kärnvapenfri zon i Norden.

Låt mig säga att också i denna fråga, liksom i frågan om neutronbomben, kan man i utskottets skrivning och i uttalanden från utrikesministern och statsministern finna en typ av maximalism. Där ställs nämligen frågan om Norden som en kärnvapenfri zon i motsättning till att man utvecklar Europa till en sådan zon. För mig finns det ingen motsättning i dessa frågeställningar. Jag menar tvärtom att åstadkommandet av ett kärnvapenfritt Norden måste betraktas som ett steg i rätt riktning för att göra hela Europa kärnvapenfritt. Att framgångar inte har rönts när det har gällt att göra Europa kärnvapenfritt kan inte innebära att man är befriad från att verka för att Norden proklamerar som en kärnvapenfri zon.

Nu har Kekkonen återigen alltså lagt fram ett förslag, men han går denna gång längre än när han tidigare presenterade sin idé om en kärnvapenfri zon. Han avvisar tanken på det begränsade kriget, där minikärnvapen, neutronbomber och kryssningsrobotar skulle användas. Kekkonen säger helt riktigt att detta enbart leder till en allmän kärnvapenkatastrof, där atombomben kommer att föröda jorden och allt mänskligt liv kommer att släckas. Kekkonen går ännu längre och säger att de nordiska länderna omedelbart skall inleda överläggningar sinsemellan och med stormakterna om rustningskontroll och manar stormakterna att se till att pågående nedrustningsförhandlingar snarast leder till ett framgångsrikt slutförande.

Men det räcker inte, säger Kekkonen, att göra Norden till en kärnvapenfri zon, ty den nya vapentechniken medför att det inte räcker att själv vilja avstå från kärnvapen – neutronbomben och kryssningsrobotar suddar ut alla gränser. Krafttag måste tas av de nordiska länderna som leder fram inte enbart till rustningskontroll utan också till en världsomspännande nedrustning.

Nu är på kort tid Kekkonen den andre statschefen som ställer förslag i denna riktning. Dessförinnan ställde generalsekreteraren i SUKP, Leonid Bresjnev, ett förslag som utmynnade i fyra punkter:

1. att inställa produktion av kärnvapen i alla former,

2. att inställa produktion av och förbjuda alla övriga typer av massförintelsevapen.

3. att inställa framställandet av nya typer av konventionella vapen med stor förstörelsekraft och

4. att avstå från att utöka arméerna och att avstå från utökandet av de konventionella rustningarna hos säkerhetsrådets ständiga medlemmar samt i de länder som genom militära avtal är allierade med desamma.

Dessa förslag anser jag vara en god grund också för vårt land för att verka i syfte att förstärka de tendenser till avspänning som finns och att förhindra att den fortsatta kapprustningsspiralen drivs allt högre upp i luften.

Med detta vill jag sluta och ber att få yrka bifall till motionerna 530 och 1018.

DAVID WIRMARK (fp):

Herr talman! I det betänkande vi nu behandlar crinras om att de internationella rustningarna har gigantiska dimensioner och att vapenarsenalerna – främst på kärnvapensidan – i dag representerar en närmast oföreställbar förstörelseförmåga. Ändå fortsätter den kvalitativa och kvantitativa vapenutvecklingen. Ändå fortsätter rustningarna både på kärnvapenområdet och på det konventionella vapenområdet.

Omfattningen och allvaret av denna utveckling är oerhörd. Det är därför Sverige energiskt och målmedvetet bör fortsätta att göra konstruktiva insatser i nedrustningsarbetet. Det har skett i förberedelserna till den extra session inom FN:s generalförsamling som skall äga rum inom kort. Det sker i de förhandlingar som äger rum i nedrustningskommittén i Genève. Målet för våra ansträngningar – att hejda kapprustningen och att få till stånd samfällda och genuina nedrustningsåtgärder – har, som utskottet betonar, ett starkt stöd i den allmänna opinionen i vårt land.

Låt mig också erinra om att det är på svenskt och nordiskt initiativ som frågan om sambandet mellan nedrustning och utveckling satts på dagordningen i FN. Avsikten är ju att sessionen skall fatta beslut om en inträngande studie av denna fråga i syfte att finna lösningar på de utvecklingsproblem som uppstår genom det faktum att rustningarna tar i anspråk en mycket stor del av världens samlade materiella och mänskliga resurser. FN:s generalsekreterare har utsett en arbetsgrupp på 22 experter som fått i uppdrag att utarbeta riktlinjer för den här studien. Hedrande nog för Sverige blev statssekreterare Inga Thorsson ordförande i den gruppen, som nu fullgjort sitt arbete.

Att möjliggöra lösningar som för över resurser från det militära området till fredliga utvecklingsändamål i tredje världen är givetvis ett huvudsyfte i det här arbetet. Det är vår förhoppning att det liksom överläggningarna vid sessionen skall bidra till att stärka intresset hos FN:s medlemmar, både i- och u-länder, för inte minst det långsiktiga nedrustningsarbetet.

Om allt det här råder en vid politisk enighet i vårt land. Det är detta som är det väsentliga, och det är också detta som utgör en viktig ingrediens i vår utrikes- och säkerhetspolitik – inte den citatexercis och de politiskt färgade tolkningar som Sture Ericson här i kammaren både tidigare och i dag har

älskat att hänge sig åt. Över huvud taget är det svårt att förstå – det måste jag ge Gunnel Jonäng rätt i – att han med dessa medel försöker blåsa upp en stor strid i frågor där det ändå i sak råder bred enighet. Var och en måste ha märkt en markant skillnad i framtoningen mellan fru Anna Lisa Lewén-Eliassons inlägg och Sture Ericsons inlägg.

Sture Ericson tar på sig ett stort ansvar genom sitt sätt att ta till partipolitiska överdrifter i de här frågorna. Förstår han inte att hans agerande också riskerar att minska effekten i utlandet av de ställningstaganden som görs av Sverige? Även från socialdemokratisk synpunkt bör det vara ett intresse att inte uppförstora skillnaderna, utan realistiskt notera den vida enighet som råder. Egentligen är det ju så, att både reservationen och de särskilda yttrandena, som Allan Hernelius sade, rör utanverk. Jag skulle vilja säga att de t. o. m. kan sägas vara skäligen onödiga.

I reservationen uttalas att det skulle innebära att ett ytterst allvarligt steg togs, om neutronvapen tillförs de militära förbanden i Västeuropa. Utrikesministern liksom andra företrädare för regeringen har förklarat att neutronbomben, liksom alla andra kärnvapen, är oacceptabel. I reservationen sägs att regeringen inte agerat "med någon större målmedvetenhet" för att stärka den internationella opinionen. Sture Ericsons version är i Svenska Dagbladet att "regeringen har tassa mycket försiktigt" och här i kammaren att regeringen har varit lam och återhållsam. Att säga att neutronbomben är oacceptabel, är det att tassa försiktigt? Att informera den amerikanska regeringen om denna uppfattning, är det att tassa försiktigt? Vi har ju klara indikationer på att man uppfattade det budskap som framfördes.

I utskottsbetänkandet finns för den som vill läsa många citat från regeringsuttalanden som bestyrker det svenska avståndstagandet när det gäller neutronvapnet. Där betonas också att vapnet måste ses i sitt totala kapprustningssammanhang, där också andra vapenprojekt ingår, t. ex. kryssningsrobotar, rörliga landbaserade missiler och den sovjetiska roboten SS 20. Till detta synsätt måste väl rimligen också socialdemokraterna ansluta sig.

Naturligtvis bör vi utnyttja den tid som nu står till buds för att fortsätta att ta avstånd från neutronvapnet och understryka de faror för fortsatt upprustning som detta vapen skulle innebära. I det nedrustningsperspektiv vi anlägger är alla kärnvapen oacceptabla för oss, hur de båda supermakterna än utformar sina kärnvapendoktriner. Som utrikesministern i början av året betonade här i kammaren, så är Sverige ett av de få länder som på ett tidigt stadium offentligen redovisade sin inställning. Det ger oss moralisk skyldighet att fortsätta att bidra till att skapa en informerad opinion i denna centrala rustningsfråga.

Att president Carter beslutat uppskjuta produktionen av vapnet är en framgång. En ännu större framgång vore om Sovjetunionen härigenom kunde påverkas till återhållsamhet i fråga om vapen – både nukleära och konventionella – och i fråga om styrkedispositioner i Europa. Det vore orimligt om vi inte skulle kräva sådan återhållsamhet också av Sovjetunionen. Sovjet har ju redan mycket stora styrkor i Europa. Det bör alltså finnas

---

Nedrustning

möjlighet att visa god vilja genom att vidta reduktioner av olika slag. För en informerad nedrustningsopinion är det också angeläget att rikta uppmärksamheten på denna del av nedrustningsproblematiken.

I betänkandet har understrukits att en av förutsättningarna för en stark svensk aktivitet på nedrustningsområdet är att den stöds av en välinformerad och bred opinion i vårt land och att det upplysningsarbete som olika organisationer och folkrörelser bedriver därför är av största betydelse. Den socialdemokratiska motionen framför i detta sammanhang önskemål om en bättre samordning och pekar på behovet av ett forum för ett bredare kontinuerligt samråd. Tanken på ett sådant forum, en till UD knuten allmän beredning i internationella och utrikespolitiska frågor, har framförts redan tidigare av biståndspolitiska utredningen i dess informationsbetänkande. Personligen tror jag det är angeläget att ett sådant organ skapas där institutioner, folkrörelser och andra organisationer som driver en väsentlig informationsverksamhet på bl. a. nedrustningsområdet inbjuds att delta.

I betänkandet erinras om att utrikesutskottet inte tagit slutlig ställning i den här frågan, eftersom biståndspolitiska utredningens betänkande ännu inte blivit remissbehandlat och eftersom förslag i frågan också kan väntas från den särskilda utredning som tillsatts för att göra en översyn av bidragsgivningen till olika organisationer på det utrikespolitiska området.

Det är min förhoppning att när frågan återkommer framsteg på den här punkten skall kunna redovisas. Jag tror nämligen att denna typ av samordning och samråd skulle bl. a. stärka förutsättningarna för aktiviteter och opinionsbildning i nedrustningsfrågorna inom folkrörelserna och andra frivilliga organisationer.

Herr talman! Jag yrkar på samtliga punkter bifall till utrikesutskottets hemställan i dess betänkande nr 12.

ANNA LISA LEWÉN-ELIASSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle gärna vilja säga att jag tror man bör överge tanken att Sture Ericson och jag har några skilda uppfattningar i de här frågorna. Självfallet står vi båda bakom de delar av utskottsbetänkandet som består av reservationer och särskilda yttranden. Sedan kan man väl tala på olika sätt, och det är väl fallet med Sture Ericson och mig. Men i grunden har vi ju helt sammanfallande uppfattningar.

Upprördheten över att vi tar upp frågan om neutronvapnet gör att jag börjar tro att man faktiskt känner sig en smula akterseglad, därför att vi driver den här frågan. Jag trodde att vi vid det här laget var helt överens om att vi nu skall agera hårt mot detta vapen. Har vi varit ute tidigare och fått i gång den här debatten, får man acceptera detta. Vid den här tidpunkten är vi väl lika ivriga motståndare till neutronvapnet; vi vill alla verka för att det aldrig skall få förekomma i Europa.

DAVID WIRMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att kammarens protokoll kommer att visa att det är en klar skillnad i framtoningen mellan Anna Lisa Lewén-Eliassons inlägg i

denna debatt och Sture Ericsons. Anna Lisa Lewén-Eliasson betonade ju i sitt meningsutbyte med Allan Hernelius om neutronvapnet att vad hon egentligen vill ha sagt är att regeringen något tidigare borde ha tillkännagivit sin egen ståndpunkt. Det var alltså fråga om ett tidsperspektiv. I Sture Ericsons kritik här i kammaren, och jag har läst protokollet mycket noga, har han genom en mycket stadig citatexercis försökt säga att regeringen inte tillräckligt kraftfullt tagit ställning mot neutronvapnet, detta trots att regeringen har sagt att vapnet är oacceptabelt, vilket också upprepats i många sammanhang. Vi har ju också i utskottsbetänkandet infört en rad klara citat både av utrikesministern och av statsministern. Jag tycker att herr Ericson bör läsa igenom dessa citat och ur denna synvinkel begrunda dem än en gång.

Utrikesministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Jag har med intresse lyssnat till den debatt som pågått under de närmast föregående timmarna. Den fråga som diskuterats här är av yttersta betydelse både för nutiden och framtiden. Jag skall i slutet av mitt anförande göra några kommentarer till den debatt som förevarit.

Den närmaste anledningen till att jag har begärt ordet i kväll är att jag tyckte att jag hade en skyldighet att inför riksdagen redogöra för de åtgärder som vi avser att vidtaga och för den politik som vi avser att föra vid den extra generalförsamling som inleds i New York om ett par veckor. Den 23 maj skall den särskilda sessionen om nedrustning inledas i Förenta nationerna. Den äger rum i ett skede när behovet av konkreta åtgärder för att bromsa och vända kapprustningen, inte minst på kärnvapnets område, är större än någonsin.

Den särskilda sessionens betydelse för den framtida utvecklingen kan inte nog understrykas. Det finns världsproblem som inte behöver förklaras för att deras vikt skall framstå klart. Ett sådant problem är kapprustningen. Vi måste med all kraft sträva efter att stoppa den, att vända den i nedrustning och i stället använda våra tillgångar till att förbättra människornas villkor. Dessa målsättningar uttrycker vad mänskligheten alltid strävat efter, att leva i fred under drägliga förhållanden.

Nödvändigheten att driva nedrustningsarbetet vidare ökar. Inemot 400 miljarder dollar per år används nu till rustningar men endast ca 15 miljarder går till utvecklingshjälp. Var och en inser det vettlösa i en sådan fördelning av världens tillgångar. Kapprustningsdynamiken måste ersättas av en utvecklingsdynamik, om framtida konflikter skall undvikas och människornas rättmätiga behov tillgodoses. Det är inte bara fråga om att minska de risker för massförstörelse som ligger i en fortsatt kapprustning. Det är också en fråga om att främja en bättre användning av jordens resurser för att utjämna skillnaderna mellan rika och fattiga länder, mellan rika och fattiga människor.

Det är lätt att peka på att hittillsvarande nedrustningsansträngningar lett till begränsade resultat. Det kan dock inte vara den enda måttstocken på deras värde. Vi vet inte hur utvecklingen hade blivit utan det tålmodiga och

kunniga förhandlingsarbete som bedrivs i Genève i andra sammanhang. Det bidrar också till en grundläggande opinionsbildning, som dock ännu inte avsatt tillräckliga resultat. Samtidigt är det uppenbart att en växande klyfta uppstått mellan vad som bör göras och vad som faktiskt har uppnåtts.

Detta får inte leda till handlingsförlamning. Det förblir en oavvislig gemensam uppgift att motarbeta en kapprustningsutveckling som, om den inte tyglas, medför ökade hot för länder och folk och samtidigt allvarligt uttömmar jordens begränsade resurser. Också för mindre länder som vårt eget är det en central uppgift att fortsätta att ge konstruktiva bidrag till nedrustningsarbetet. Vi kan visserligen inte styra en utveckling, som i avgörande grad bestäms av de ledande militärmakterna och som de har huvudansvar för. Vi kan och måste bedöma situationens allvar och framföra egna förslag utan att vara bundna av hänsyn till militärallianser.

Nya svårigheter och hinder på nedrustningens område kräver alltså ett ökat ansvar av alla, ett ökat ansvar hos de mindre länderna att aktivt delta i det internationella nedrustningsarbetet, ett ökat ansvar hos de ledande militär- makterna att försäkra sig om andra länders medverkan i därför lämpade internationella nedrustningsförhandlingar och själva medverka till konkreta framsteg.

Den politiska viljan att uppnå resultat är en central förutsättning för att nå framgång. Därutöver krävs naturligtvis en medvetenhet om det komplicerade samspel mellan säkerhetspolitiska, teknologiska, ekonomiska och andra faktorer som tillsammans har format den rustningssituation världen nu befinner sig i.

Det självklara slutmålet är och förblir allmän och fullständig nedrustning, även om det målet kan förefalla minst lika avlägset som tidigare. Konkreta åtgärder för att minska kapprustningens risker och kostnader är likväl fullt möjliga. Det är den särskilda sessionens uppgift att genom sina beslut bereda vägen för sådana åtgärder. Vårt eget förberedelsearbete och våra egna förslag tar i det sammanhanget sikte både på vad som är nödvändigt att uppställa som mål för nedrustningsarbetet på längre sikt och på vad som är realistiskt att uppnå på kortare sikt.

Jag har nu erinrat något om bakgrunden till dagens kritiska situation. Kärnvapenkapprustningen måste först och främst stoppas. Detta är den viktigaste frågan inför den särskilda sessionen. Sveriges mångåriga engagemang i nedrustningskonferensen i Genève och inom FN för kärnvapenedrustningens sak är välkänt. Kärnvapnen utgör ett växande hot mot mänskligheten. Det är djupt oroväckande att takten i kärnvapenkapprustningen inte förefaller att sakta av.

Förhandlingsbilden är inte ljus. Supermakterna har länge förhandlat om ett nytt s. k. SALT-avtal om begränsning av de strategiska vapnen. Visserligen kan ett SALT II-avtal komma till stånd under detta år; att döma av olika uppgifter kommer det dock att innebära mycket små begränsningar av antalet vapenbärare och stridsspetsar. Den kvalitativa vidareutvecklingen kommer dessutom knappast att avstanna genom detta. Däremot förutses parterna dröja några år med att införliva vissa nya strategiska vapentyper i sina

kärnvapenstyrkor.

Värdet av en sådan SALT II-överenskommelse får emellertid inte underskattas då den kan leda fram till en mer långtgående SALT III-uppgörelse längre fram i tiden. Samtidigt kan vi inte bortse från att förstörelseförmågan hos de under åren snabbt uppbyggda strategiska kärnvapnen i USA och Sovjetunionen redan överskridit gränsen för det fattbara, vilket vi har fått flera exempel på här i kväll i siffror. Parterna har nu förmåga att förgöra mänskligheten många gånger om med sina enorma arsenaler.

Mot den bakgrunden belyser SALT-förhandlingarna hur lång bromssträcka den strategiska kapprustningsprocessen förefaller att kräva.

Principen om ömsesidig avskräckning och terrorbalans må vara en realitet i supermakternas militära planering. Om denna princip leder till en fortsatt utbyggnad av de redan enorma strategiska styrkorna måste den dock ifrågasättas än starkare i de internationella sammanhangen. Nya och fler strategiska vapen innebär inte bara risk för att nya osäkerhetsmoment byggs in i den terrorbalans vi ännu tvingas leva med. De driver på *hela* kapprustningsprocessen. De bidrar till att underminera avspänningens möjligheter både globalt och i känsliga regioner.

Samtidigt får vi inte glömma att de strategiska vapen med vilka dessa länder kan nå varandras territorier endast utgör en del av de totala kärnvapenarsenalerna. Dessa består också av många tusen icke-strategiska kärnvapen som är utplacerade i och utanför Europa och närmast riktade mot europeiska mål. Som statsministern sade i Norrköping den 1 april i år måste ökad uppmärksamhet fästas även på de risker som ligger i en fortsatt utveckling av de icke-strategiska kärnvapnen. Det är viktigt att förhandlingar kommer till stånd också om denna kategori kärnvapen. De faller f. n. utanför ramen för både SALT-förhandlingarna och de samtal om styrkereduktioner i Centraleuropa som sedan fem år pågår i Wien mellan de båda militärblocken.

Till detta vill jag återigen foga regeringens syn, att ett avståndstagande från en viss typ av kärnvapen inte kan uppfattas som att vi godkänner en fortgående utveckling av andra kärnvapen. Vi vänder oss mot varje sådan utveckling varhelst den äger rum.

Vi har alla under det sista året kunnat följa flera oroande drag i utvecklingen. Ett sådant är utvecklingen av neutronvapnet, vars tillverkning den amerikanske presidenten nyligen beslutat uppskjuta. Vi har på svensk sida, bl. a. i FN, med kraft klargjort att vi tar avstånd från detta vapen. Vi kommer att upprepa detta också i framtiden, om neutronbomben åter skulle bli aktuell i något land. Förutom att neutronvapnet har speciella strålningsegenskaper och effekter hör det till de kärnvapen som skulle kunna sänka kärnvapentröskeln. Den sistnämnda egenskapen gör att vi på svensk sida betecknar det som ett minikärnvapen. Minikärnvapnen utgör en speciell grupp taktiska kärnvapen, som Sverige tidigare tagit upp till diskussion vid nedrustningskonferensen i Genève 1974.

Kryssningsrobotarna bör också nämnas i det här sammanhanget. Vi har uttryckt vår oro inför utvecklingen av dessa robotar för rätt lång tid sedan.

Onsdagen den
10 maj 1978

Nedrustning

Framför allt hyser vi oro inför långdistansrobotarna, men också de robotar med kort räckvidd som finns i både USA och Sovjet har vi anledning att frukta.

Även andra oroande tecken på att nya kärnvapen utvecklas föreligger dess värre. Jag kan då nämna medeldistansrobotarna. Avsevärd uppmärksamhet har på senaste tiden riktats mot den sovjetiska medeldistansroboten, som går under namnet SS 20. Enligt tillgängliga uppgifter rör det sig om en ny robot med rörlig avskjutningsramp som kan förses med flera kärnvapenstridsspetsar. Den skulle kunna sättas in, med stor träffsäkerhet och fruktansvärd förstörelsekraft, mot europeiska mål.

Dessa vapen är endast exempel på en för oss oacceptabel vidareutveckling av kärnvapnen över huvud taget, men detta är tillräckligt för att visa vikten av att inleda förhandlingar inte bara om de strategiska vapnen utan också om de kärnvapensystem som är avsedda för mål i Europa.

En viktig uppgift i den förestående FN-sessionen blir att söka förmå kärnvapenstaterna att sluta upp bakom så långtgående målsättningar i fråga om kärnvapenedrustning som möjligt. Sverige har tillsammans med de alliansfria staterna i förberedelsearbetet föreslagit en rad åtgärder, syftande till stegvisa minskningar av kärnvapenarsenalerna, och vi kommer naturligtvis att aktivt verka för dessa förslag vid sessionen.

Provstoppfrågan har under lång tid stått högst på nedrustningskonferensens dagordning. Ett fullständigt kärnvapenprovstopp vore ett viktigt steg i riktning mot kärnvapenedrustning genom att den kvalitativa kapprustningen på kärnvapenområdet därigenom skulle försvåras. Utvecklingen – eller vidareutvecklingen – av de olika kärnvapen som jag tidigare berört skulle då bli svårare. Ett provstopp skulle också innebära ett väsentligt bidrag till arbetet med att förhindra spridningen av kärnvapen till nya stater.

Förra våren lade Sverige på nedrustningskonferensen fram ett avtalsutkast i frågan. Sedan dess har förhandlingar ägt rum mellan de tre kärnvapenstater som ingår i nedrustningskonferensen, dvs. USA, Sovjetunionen och Storbritannien. Förhoppningen var att förhandlingarna under våren skulle överföras till själva nedrustningskonferensen, i syfte att utarbeta ett avtalsutkast som skulle kunna föreläggas den särskilda FN-sessionen. Vi beklagar att så inte blev fallet. Samtidigt noterar vi de framsteg i förhandlingarna som de tre länderna tycks ha gjort. Regeringens starka förhoppning är att ett provstoppsavtal skall föreligga under året och att ett sådant avtal på sikt skall nå full anslutning.

Inom nedrustningskonferensen pågår under svensk ledning ett expertarbete om internationellt samarbete för att övervaka efterlevnaden av ett provstoppsavtal. Tanken är att ett världsomfattande nät av seismologiska mätstationer skall byggas upp i detta syfte. Regeringen har i detta sammanhang erbjudit sig att upprätta, driva och finansiera ett internationellt seismologiskt datacentrum i Sverige. Ett sådant datacentrum skulle bli en viktig del i det planerade globala nätverket.

Att spridning av kärnvapen till nya stater skall kunna förhindras är också en fråga som regeringen tillmäter den allra största vikt. Denna fråga blir ett

annat väsentligt, men också kontroversiellt, ärende för den särskilda sessionen.

Inför sessionen präglas icke-spridningsfrågorna av starkt delade meningar mellan u-länder å ena sidan och i-länder å den andra. På u-landshåll drivs principen om rätt till kärnkraft. I-länderna motsätter sig inte denna princip men vill samtidigt att församlingen starkt skall betona vikten av tillräcklig kontroll och andra aktiva åtgärder för att hindra spridning av kärnvapen. Grundläggande för våra svenska strävanden i denna sak är ett starkt stöd för icke-spridningsfördraget (NPT) samt för heltäckande och effektiv kontroll av IAEA.

NPT och IAEA-kontrollen, kärnvapenedrustning och provstopp har central betydelse för möjligheterna att hindra kärnvapenspridning. Alla stater fastställer själva sin politik när det gäller kärnkraft för uteslutande fredliga ändamål. Detta är en självklarhet. Regeringen har i detta sammanhang framhållit industriländernas ansvar för att utveckla andra energialternativ, som lättare kan bli tillgängliga för flertalet länder i världen.

Vad vi i FN i första hand måste inrikta oss på är att försöka uppnå största möjliga enighet om att alla stater har intresse av att kärnvapenspridning inte inträffar. Kan församlingen komma fram till detta, skulle det också finnas en bättre politisk grund för effektiva, tekniska åtgärder för att säkerställa att ingen spridning äger rum. För att en sådan enighet skall uppkomma är det bl. a. angeläget att församlingens beslut leder fram till verklig nedrustning på kärnvapens område.

I flera svenska uttalanden inför sessionen har vi framhållit hur väsentligt det är att problemen kring de ökande konventionella vapenrustningarna och den internationella vapenhandeln ges tillräcklig uppmärksamhet vid mötet. Bl. a. bör enligt vår uppfattning de ledande krigsmaterialproducerande staternas särskilda ansvar betonas. Många länder uppfattar lätt initiativ på detta område som obehöriga försök att påverka de egna säkerhetspolitiska avgörandena. Vissa utsikter finns emellertid att den särskilda sessionen kan godta tidigare framförda förslag om FN-studier på det konventionella vapenområdet. Därigenom skulle vi ha uppnått målet att få till stånd en seriös FN-behandling av denna fråga.

Sverige har under många år sökt få till stånd förbud mot eller begränsning av användningen av konventionella vapen som är särskilt grymma eller har urskillningslösa verkningar. På bl. a. svenskt initiativ kommer en särskild FN-konferens att sammankallas i frågan nästa år. Vi har i förberedelserna inför FN-sessionen i vår lagt fram förslag om inriktningen av den kommande FN-konferensen. Starkt motstånd har kommit till uttryck från både väst- och öststater mot våra förslag om vilka vapenkategorier som FN-konferensen bör behandla. De svenska strävandena kommer dock att fullföljas under sessionen.

Vi har sedan länge i FN och i andra sammanhang verkat för en ökad öppenhet i redovisningen av staternas militärutgifter. Den överdrivna hemlighetsfullhet som ofta omger militära förhållanden är en viktig orsak till misstron mellan nationerna. Flera års expertarbete inom FN har nu lett fram

till ett utkast till en internationell standardmall för rättvisande jämförelser mellan olika staters militärutgifter. Om arbetet skall kunna föras vidare måste den föreslagna mallen provas och förfinas genom att en grupp stater förklarar sig beredda att i enlighet med mallen redovisa sina militärutgifter till FN. Vi har föreslagit att en försöksverksamhet inleds för detta ändamål.

Jag framhöll inledningsvis det vettlösa i att enorma resurser satsas på rustningar samtidigt som endast en bråkdel därav står till förfogande för att lösa världens mest trängande utvecklingsproblem. Det är mot den bakgrunden vi och övriga nordiska länder föreslagit en djupgående FN-studie om sambandet nedrustning-utveckling. Vi hoppas att sessionen skall godkänna det mandatförslag som under våren utarbetats av en expertgrupp under svenskt ordförandeskap. Studien bör bli ett viktigt bidrag till opinionsbildningen för nedrustning. Jag hoppas också att dess resultat kan leda till en bred internationell uppslutning kring uppgiften att, när väl en nedrustningssituation inträtt, överföra friställda resurser till angelägna ekonomiska och sociala utvecklingsmål.

Det är också viktigt att i nedrustningsarbetet – vilket har framhållits vid ett flertal tillfällen under kvällen – ha stöd i en väl upplyst opinion i vårt land lika väl som i andra länder. Regeringen har också beaktat detta och håller just på att förbereda insatser för att öka möjligheterna för de svenska folkrörelserna att delta i det uppföljningsarbete som kommer att äga rum efter den extra generalförsamlingen. Vi har också, efter bästa förmåga, försökt att stimulera nedrustningsarbetet även under den relativt korta tid som förberedelserna för den extra generalförsamlingen har pågått. Det har varit glädjande att se med vilket stort intresse som så många grupper har deltagit i detta arbete, och vi kommer att söka finna de bästa vägarna för att svara mot detta intresse också i fortsättningen.

Jag vill också säga några ord om den diskussion som har förevarit om de särskilda yttrandena och reservationen till utskottsbetänkandet. Men innan jag gör det måste jag redovisa att mitt bestående intryck, när jag analyserar de inlägg som gjorts här i debatten, är att det alltfört lyckligtvis råder en bred enighet i nedrustningsfrågorna mellan de olika partierna i Sverige. Man kan ha olika ordval i den politiska debatten, men ser man till innehållet finner man att skillnaderna bara består i nyanser.

Jag glädde mig mycket åt den replik som Anna Lisa Lewén-Eliasson fällde alldeles innan jag tóg plats i talarstolen, då hon sade att hon trodde att vi nu var överens om att vi skall ta starkt avstånd från neutronbomben och motarbeta den. Jag har hela tiden uppfattat det som att vi varit överens, och jag har aldrig känt mig akterseglad, för jag har vetat att vi varit överens och att den diskussion som förevarit oftast har förts av andra skäl. Jag tror också att det står helt klart för vår omvärld att vi är överens i den här frågan. Det är lyckligtvis på det sättet. Vad vi nu har att göra är inte att börja räkna upp hur många gånger man har fördömt neutronbomben och vilka ord man använt i fördömandet, utan det är att studera hur vi på bästa sätt – i den här frågan lika väl som i andra kärnvapenfrågor – kan vara aktiva för att förhindra att neutronvapnet utvecklas och nya lika djävulska vapen framtas. Och vi har att

studera hur vi tillsammans skall kunna påverka så att det blir en verklig nedrustning på kärnvapenområdet. Det är det som är det viktiga i dag – inte vad som har sagts och gjorts i det förflutna.

President Kekkonen gjorde ju härom dagen ett uttalande – man kan kalla det ett utspel – om en kärnvapenfri zon i Norden. Det har också kommenterats här tidigare i dag. Vi är från svensk sida precis som tidigare naturligtvis beredda att diskutera en sådan plan. Men för att den skall kunna bli verklighet måste ju också andra stater vara villiga att delta i diskussionen. Den viktiga frågan i detta sammanhang är hur en kärnvapenfri zon skall avgränsas.

Vi anser för vår del att en sådan plan måste ta hänsyn till de taktiska kärnvapen och medeldistansrobotar som finns också i vårt närområde och som kan sättas in mot mål i Norden. Den avgörande faktorn i vår bedömning av varje förslag om kärnvapenfri zon eller annan rustningskontroll i Norden är naturligtvis också – det har sagts här tidigare i kväll – hur den påverkar den säkerhetspolitiska situationen i Norden. Men vi kommer självklart att noga analysera det här förslaget i alla dess delar. Det är naturligtvis på det sättet att också förslaget om en kärnvapenfri zon i Europa, en kärnvapenfri värld över huvud taget, måste vara vad vi alla eftersträvar. Om det kommer fram realistiska möjligheter att åstadkomma utvidgning av ett kärnvapenfritt Norden, som vi de facto har, är vi naturligtvis villiga att stödja en sådan plan.

Rolf Hagel ställde en fråga till mig – om jag ville svara på hans interpellation redan i kväll. Jag tror att det är till fördel för sakinnehållet om vi sparar interpellationsdebatten till den tidpunkt då den är avsedd att hållas. Jag tror att det är bättre för båda parter.

Med anknytning till den FN-session som nu skall inledas vill jag avsluta mitt anförande med att säga följande:

Världen står inför den oerhörda utmaningen att skapa mat, kläder, bostäder och en meningsfull sysselsättning åt en snabbt växande befolkning, utan att samtidigt förstöra livsbetingelser för kommande generationer. Det finns inget som kan ursäktas att vi satsar 25 gånger mera på att öka förmågan att döda och förstöra än vi satsar på att lösa världsfattigdomens överhängande problem. Fortfarande är maktbegäret, rädslan och misstänksamheten så mycket starkare krafter i världspolitiken än medmänskligheten, solidariteten och det sunda förnuftet. Trots svårigheterna och motgångarna får vi aldrig ge tappt i kampen för fred och nedrustning. Det är inte bara en fråga om avtal och strategiska balansförhållanden. Det är ytterst en fråga om huruvida mänskligheten skall kunna ta sig samman för att gemensamt skapa en välfärd för alla eller fortsätta på en väg i splittring som hotar att leda till en gemensam förintelse.

STURE ERICSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är naturligtvis litet tråkigt att gång på gång upprepa att vi är eniga om de stora linjerna. Det sade jag i början av mitt anförande, och det har sagts av i stort sett alla talare som varit uppe i talarstolen. Men det finns tydligen vissa nyansskillnader, och det är dem vi bör debattera.

Utrikesministern sade att vi kommer att upprepa vad vi anser om neutronbomben, om den åter skulle bli aktuell i något land. Betyder den reservationen att regeringen anser att neutronbomben inte längre är aktuell?

Jag ber bara att få påminna om att Carters beslut är ett uppskov, att han givit order om att man skall fortsätta att anpassa kortdistansroboten Lance, att man skall fortsätta att anpassa det tunga artilleriet för att kunna använda det för neutronstridsspetsar och att det finns tolkningar som säger att detta beslut innebär grönt ljus till 90 %. Detta tycker jag är så oroande att det inte alls finns anledning att upphöra med en aktiv opinionsbildning i dessa frågor. Jag skall därför ställa en rak fråga till utrikesministern: Kommer regeringen om ett par veckor, när vi håller vårt inlägg i särskilda generalförsamlingen i FN, att klart säga att dessa vapen inte bör produceras? Kommer regeringen att kräva av stormakterna att de skall besinna sitt ansvar och stoppa den här utvecklingen? Kommer det som vi begär i vår reservation att sägas eller inte? Kommer ni att fortsätta att tiga eller kommer ni att säga detta? Det är en klar fråga.

Vi avstår, om vi får ett besked på den punkten, från att diskutera det förflutna. Jag förstår att utrikesministern inte vill göra det. Låt oss då också vara överens på den punkten. Ge ett klart besked här nu!

Den andra punkt jag vill ta upp innebär ett beröm för utrikesministern för en bättre ståndpunkt än tidigare. Det gäller vad utrikesministern sade om att alla stater naturligtvis själva fastställer sin politik när det gäller att utveckla den fredliga kärnkraften. Det är bra att det sagts här. Det tar jag som en indikation på att det inte blir några centerpartistiska utflykter vid den särskilda generalförsamlingen, i stil med den röstförklaring som lämnades vid den ordinarie generalförsamlingen i december.

Slutligen tycker jag det är synd att inte utrikesministern utnyttjat tillfället att säga någonting om kryssningsrobotarna. Det är ju bara några dagar sedan president Kekkonen tog upp den frågan.

ROLF HAGEL (apk) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill också konstatera att det fanns en mycket klar formulering från utrikesministern, och det var: om frågan åter blir aktuell. Det skulle egentligen kunna utgöra ett svar på den interpellation jag ställt, men vi kan gärna vänta med att ta upp den diskussionen. Jag anar vad svaret kommer att bli med tanke på denna mycket bestämda formulering.

Jag vill också beröra ett par andra saker som jag tog upp i mitt inlägg och som även framgick av utrikesministerns anförande. Jag skymtade hela tiden någon form av maximalism. Man säger ungefär så här: Visst är vi i och för sig anhängare av att Norden utvecklas till en kärnvapenfri zon, men vi är också anhängare av att Europa är en kärnvapenfri zon. Med det skapar man ett motsatsförhållande i det konkreta arbetet för att göra Norden till en kärnvapenfri zon, eftersom man har ett mer långsiktigt perspektiv, mer långtgående mål. Och det menar jag måste var fel. Att verka för ett kärnvapenfritt Norden ser jag som ett steg mot ett kärnvapenfritt Europa.

Nästa frågeställning, där exakt samma drag kommer fram, gäller behandlingen av neutronbomben. Då säger man nämligen att vi icke accepterar neutronbomben, liksom inte heller något annat kärnvapen. Med det försöker man komma ifrån den konkreta frågeställningen. Man försöker trappa upp kapprustningen. Man försöker suddas ut gränsen mellan kärnvapen och konventionella vapen genom införandet av neutronvapen. Och då måste man kunna ta ställning i nuet till neutronbomben och inte försöka börja handla med vapen som andra länder redan har. Nu gäller det en konkret åtgärd. Det är tämligen självklart att om man inte kan förhindra att USA tillverkar neutronbomben, skall vi inte tro att det inte finns tekniska resurser inom Warszawapakten för att även där framställa en neutronbomb. Och så kommer denna marsch att fortsätta, hela tiden uppåt. Därför menar jag att det är viktigt att man konkret kan säga: Vi vill ge vårt bidrag till att vapenarsenalen inte utökas och förordar därför ett förbud mot tillverkning av neutronvapen. Jag hade önskat att utrikesministern kunnat utveckla detta.

Utrikesministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Jag får lov att återkomma till neutronvapnen, fast jag trodde det skulle vara onödigt. Vi har ju uttryckt oss så klart och otvetydigt i den här frågan att det inte borde behöva upprepas att vi har fördömt detta vapen. Vi har i många sammanhang fördömt och genom olika initiativ försökt förhindra en teknisk utveckling av det här vapnet. Men samtidigt har vi sagt att vi inte bara skall stoppa neutronvapnet – för det vill vi göra – utan vi vill också stoppa utvecklingen av andra, och det sade jag i mitt anförande tidigare, lika djävulska vapen som kan utvecklas. Detta är inte något uttryck för maximalism, utan det är ett uttryck för vad man förväntar sig av oss, nämligen att vi skall söka få stopp på utvecklingen av kärnvapen över huvud taget – däri inbegripet neutronvapen.

Till Sture Ericson vill jag säga att jag inte är ett dugg skamsen över att diskutera det förflutna. Men jag tycker att det är viktigare att diskutera framtiden, för det är ändå det avgörande.

Sture Ericson frågade också vad som kommer att sägas i FN-talet. Detta är ännu inte färdigt, men jag kan lugna Sture Ericson med att vid utrikesnämndens sammanträde i går togs instruktionen till den extra generalförsamlingen upp, och dess innehåll accepterades av herr Ericsons partivänner. Jag tror han kan vara alldeles lugn för att de delar man förväntar sig skall ingå i instruktionen även gör det.

Sedan talade Sture Ericson om centerpartistiska utflykter. Ja, jag kommer även i framtiden att vara centerpartist. Om han kallar det för centerpartistiska utflykter när jag i klartext talar om de behov av energi i u-länderna som måste tillgodoses så står jag gärna för det. Det var ingen nyhet då jag sade att varje land självklart bestämmer sin kärnkraftspolitik för fredliga ändamål. Det har vi sagt tidigare. Det har varit en medveten feltolkning av en röstförklaring som givit Sture Ericson anledning att vid flera tillfällen debattera som han gjort i den här frågan.

Jag vill också återigen säga – jag sade det i mitt huvudanförande – att vi har tagit upp frågan om kryssningsrobotarna, och vi har även i det förberedande arbetet till FN-sessionen täckt in de verkligt oroande frågor som är förknippade med kryssningsrobotarna. Vi har som sagt agerat i den här frågan och kommer naturligtvis att göra det också i framtiden.

En fråga från Sture Ericson har jag ännu inte besvarat. Han tolkade ett tidigare inlägg från mig så att jag menade att vi skulle vila på hanen framöver när det gäller neutronbomben, dvs. att vi inte var medvetna om att ett slutligt beslut ännu inte hade fattats i USA. Vi är mycket medvetna om att denna fråga måste vara föremål för fortsatt bevakning, inte bara i USA utan också i andra länder som man tyvärr kan misstänka är på väg att utveckla detta vapen eller något liknande.

STURE ERICSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Utrikesministern säger att i den instruktion som hon i går diskuterade med mina partivänner i utrikesnämnden ingår de delar som jag här har tagit upp, nämligen att vi i generaldebattsinlägget skall ta klart och kraftfullt avstånd från neutronvapnen och kräva att produktionen stoppas samt att man besinnar sitt ansvar inför utvecklingen. Nu säger utrikesministern att detta kommer att sägas i det tal som det väl är planerat att statsministern skall hålla den 24 maj. Men varför då inte uppmana regeringens supportrar här i kammaren att rösta för reservationen? Jag förstår inte vad det är vi strider om när ni tillmötesgår reservationens krav. Om detta skall sägas i talet den 24 maj, varför då ta en votering om det här i kväll?

Utrikesministerns tal om en medveten feltolkning av röstförklaringen är väl att ta till starka ord. Jag uppmanar alla som är intresserade av sakfrågorna att läsa interpellationsdebatten från den 3 februari i år. Min tolkning var jag absolut inte ensam om, utan när frågan behandlades i FN delades den bl. a. av representanter för moderaterna och folkpartiet.

ROLF HAGEL (apk) kort genmäle:

Herr talman! Jag är fortfarande inte helt övertygad om att Sture Ericson har tolkat utrikesministerns svar på ett riktigt sätt. Det finns fortfarande förbehåll av typen "om det blir aktuellt", "eventuellt" osv. Man springer ifrån det reella förhållandet att problemet är akut och frågan endast är bordlagd.

Beträffande frågan om en kärnvapenfri zon i Norden radas det upp en mängd svårigheter. Bl. a. sägs det att man måste diskutera zonen omfång. Ja, självklart måste man diskutera den saken, men det är inget argument för att inte inleda aktiva förhandlingar om en kärnvapenfri zon. Att de stater som skall ingå i den kärnvapenfria zonen måste vara överens är också någonting självklart. Frågan är vad den svenska regeringen ämnar göra för att underbygga president Kekkonens förslag om att utveckla Norden till en kärnvapenfri zon. Det vore intressant att få reda på det och inte bara få höra att man måste bestämma hur stor zonen skall vara. Det är självklart att den diskussionen måste föras.

Utrikesministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Den fråga som Rolf Hagel nyss ställde har jag redan besvarat. Vi skall studera förslaget mycket noggrant och se vilket utrymme som finns för aktiviteter. Men många svårigheter och överväganden är också förknippade med detta, och det gör att det fordras en verkligt noggrann studie innan man går vidare.

Jag sade inte i mitt tidigare inlägg att det tal som statsministern skall hålla i FN:s generalförsamling den 24 maj kommer att innehålla exakt den ordalydelse som Sture Ericson refererade till. Så lätt författar man inte ett tal som skall hållas i FN. Men den instruktion som kommer att delges delegationen ger utrymme för aktiviteter i den utsträckning som jag tror att vi är eniga om för att vi samfällt skall kunna bedriva det arbete i nedrustningshänseende som vi nu anser vara så betydelsefullt.

Talmannen anmälde att Sture Ericson och Rolf Hagel anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Förste vice talmannen TORSTEN BENGTSON (c):

Herr talman! Under mycket lång tid har det i stort sett rått enighet om den svenska utrikespolitiken. Den förra oppositionen sökte inte sak i utrikespolitiken, utan den försökte diskutera med regeringen och nå fram till eniga formuleringar och ställningstaganden. Situationen har nu blivit en annan. Det har vi hört av dagens debatt. Vi vet att socialdemokraterna tillämpar den metoden att opponera praktiskt taget mot allting, även mot sådant som man själv föreslagit tidigare i regeringsställning.

Jag tror inte att det är särskilt klokt att i utrikespolitiken behandla frågorna på detta sätt. Att bedriva inrikespolitiska spekulationer när vi diskuterar utrikespolitik är någonting som inte är särskilt bra för vårt land.

I den motion som förs fram av socialdemokraterna är det uppenbart att man kritiserar regeringen för att den inte varit aktiv nog. I sak råder det inga meningsskiljaktigheter om att man skall förödmä neutronbomben och att det har skett vid åtskilliga tillfällen. Men då vill socialdemokraterna ge sken av att det inte har skett tillräckligt ofta och att man skulle ha använt andra formuleringar. Det är det enda man har kommit fram till. På detta har socialdemokraterna byggt upp en partimotion.

I utrikesutskottets betänkande finner man något mycket anmärkningsvärt, om man läser det noggrant. I den socialdemokratiska reservationen står följande:

”Tyvärr har regeringen internationellt inte agerat med någon större målmedvetenhet för att stärka den internationella opinionen mot neutronvapnen.”

Sedan skriver man: ”Vad som sagts från svensk sida inför internationella fora är utrikesministerns konstaterande inför FN:s generalförsamling den 29 september 1977: 'Neutronvapnet är oacceptabelt för oss och det är också alla andra kärnvapen.' ” Vidare anför man mycket korrekt: ”Samma formulering

upprepades sedan i generalförsamlingens första utskott den 1 november 1977."

Sedan kommer emellertid det anmärkningsvärda, då man avslöjar sig själv i reservationen. Nästa mening lyder nämligen:

"Vid detta senare tillfälle" – alltså inte vid det första – "föreslogs från socialdemokratisk sida dels klarare formuleringar, dels att FN-delegationen skulle försöka lägga fram ett resolutionsförslag inför FN:s 32:a generalförsamling."

Vad innebär detta? Jo, först kommer tre socialdemokratiska FN-delegater. Efter vissa diskussioner är man helt överens om den formulering som skall användas. Så går en tid. Då kommer tre andra socialdemokrater, som opponerar sig mot vad de första tre socialdemokraterna har samtyckt till. Just så gick det till. Jag tycker nog att de socialdemokratiska FN-delegaterna sinsemellan kunde göra upp om sitt ställningstagande, så att man inte skickar en delegation där tre medlemmar har en mening och tre andra medlemmar en annan mening.

I det andra anförandet, den 1 november, användes, just därför att enighet rådde, samma formulering som använts i det tidigare talet. Kanske inte alla lägger märke till att uttrycket "vid detta senare tillfälle" bestyrker vad jag nu har sagt om hur det gick till.

När det gäller resolutionen kanske man skall observera vad våra nordiska grannländer har gjort och sagt. De har inte varit så flitiga med sina uttalanden. Men den danska ministern Lise Østergaard har svarat på en fråga, varvid hon förklarade att väst inte ensamt står för en begynnande nedrustning i Europa. Därvid pekade hon särskilt på den sovjetiska kontinentala missilen SS 20.

Nu anmärkte Sture Ericson på att statsministern i något sammanhang visat på dessa båda saker. Det tyckte Sture Ericson inte behövde göras.

Det är märkligt att Sture Ericson inte förstår att det är ett uttryck för neutraliteten att man inte vänder sig mot bara den ena sidan. Eller har Sture Ericson så ömt skinn att man inte får nämna den sovjetiska SS 20?

När det sedan gäller resolutionsförslaget så tycker jag att det sätt som Sture Ericson har pläderat på i dag inte vittnar om någon större kännedom om arbetet i Förenta Nationerna. Tyvärr var det inte många som talade om neutronbomben i FN-debatten. Det var bara företrädare för östblocket och några få u-landsdelegater som sade någonting, och Sverige gjorde det naturligtvis också. Det är att beklaga, men det var faktiskt på det sättet.

Det gjordes mycket flitiga sonderingar från svensk sida för att försöka åstadkomma en resolution – med delegationschefen Anders Thunborg i spetsen – men man lyckades inte få tillräckligt gehör för detta. Man kan naturligtvis säga att vi borde ha lagt fram resolutionsförslaget ändå. Men en resolution som antas med mycket knapp majoritet – kanske ett stort antal länder avstår från att rösta – har inte mycket värde. Därför var det inte lämpligt att i den situation som rådde lägga fram ett resolutionsförslag. Socialdemokraterna har gjort ett misstag när de påstår att det var en situation då Sverige borde ha lagt fram ett sådant förslag.

Det har anmärkts att ett mera intensivt studium borde ägnas relationerna

mellan kapprustningen och nedrustningen å ena sidan och utvecklingen å den andra. Det har meddelats så klart att Sverige tog ett initiativ i den vägen. Vi fick de nordiska länderna med oss och uppnådde resultat i Förenta nationerna på den punkten. Hur kan man då i en motion anmärka på vad som förekommit där? Man har inte heller fullföljt denna sak i utskottet. Vad som sägs i motionen har inte följts upp i reservationen.

Det kan alltså inte på något sätt sägas att den svenska regeringen har varit ointresserad av att fördöma neutronbomben. Under tiden från den 9 september 1977 och fram till den 1 april 1978 har stats- och utrikesministrarna samt chefen för den svenska delegationen vid nedrustningarna i Genève vid åtminstone fem tillfällen fördömt neutronbomben. Det kan sägas att det borde ha gjorts mycket oftare, men jag vet inte om man därmed hade kunnat göra socialdemokraterna belåtna.

Herr talman! Vad som har sagts från socialdemokraternas sida i dag förefaller mest vara att man opponerar för oppositionens egen skull. Man använder inrikespolitiska spekulationer i utrikespolitiska ställningstaganden, och det anser jag beklagligt. Därtill har jag velat belysa den mycket besynnerliga oenighet, måste man väl säga, som tydligen har förekommit mellan de socialdemokratiska ledamöterna i den svenska FN-delegationen, eftersom socialdemokraterna i sin egen reservation har redovisat olika ställningstaganden.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Debatten har pågått länge, och det torde inte vara mycket nytt att tillfoga. Jag skall ändå komma med ytterligare ett par kommentarer.

Att det inte finns några delade meningar om neutronvapnets avskräckande effekt liksom om dess bidragande till ytterligare upprustning och därmed att det är oacceptabelt har tydligt framkommit av debatten här i dag. Den enda delade mening jag kan finna gäller vilka ord eller medel som bör användas för att uttrycka faran med ännu ett nukleärt vapen.

Men det finns en risk med att så ensidigt koncentrera sig på ett enda vapen. Man glömmer bort den nödvändiga kampanj som måste drivas – och drivas hårt – för motarbetande av och kontroll av ytterligare nya vapen som i många fall, t. ex. Sovjets SS 20, gör tusenfalt mer skada. Det verkar på mig som om socialdemokraterna medvetet förtiger vad som sker i östländerna, eftersom deras kritik mot den pågående upprustningen så ensidigt inriktas mot USA.

President Carter har avstått t. v. från planer på tillverkning av neutronbomben, och vad som allmänt väntas runt om i världen är en eftergift av Sovjet i motsvarande grad. Bresjnevs löfte att inte heller Sovjet skall tillverka neutronbomben är ju ingen eftergift. Varför hör vi från socialdemokraternas sida inga krav på Sovjet? Är man inte medveten om den enorma övermakt som Warszawapaktens länder har när det gäller stridsvagnar eller om sprängverkan hos SS 20, som av någon kallats domedagsroboten? På något sätt har debatten urartat till att bli misstänkt snedvriden.

Det är också märkligt när Sture Ericson här i någon mån förfasar sig över att statsministern har diskuterat de här frågorna såsom varande förhandlingsobjekt. Den som följer med i den internationella nedrustningsdebatten kan inte undgå att vara medveten om att det är just precis detta som frågan om utvecklande av nya vapen är.

Men det finns också risk för en annan sak i den här debatten, och det är att bli vad jag skulle vilja kalla hemmablind. Vi har inte här i dag närmare omnämnt de ryska ubåtarna i farvattnen kring vårt land. De har kryssat här i flera år. Deras närvaro har kommenterats i både engelsk och dansk press utan att den svenska opinionen tycks ha märkt det. Vi har haft en häftig debatt om neutronbomben men utan kommentarer accepterat att kärnvapen med kapacitet att utradera europeiska storstäder är grupperade intill ett avstånd av noga räknat 7 400 meter från den svenska kusten, för där går gränsen till det fria havet.

Låt oss inte förskjuta perspektivet bort från vår svenska vardag till de trygga globala dimensionerna genom att peka på andra hot: neutronbomben eller kryssningsrobotar – förhoppningsvis inte riktade mot svenska mål men heller inte baserade, som någon skrev, utanför vår svenska badbrygga.

Herr talman! Det är allvarliga saker vi avhandlar. Det gäller frågor som är av avgörande betydelse för hela vår jords framtid. Det gäller rätten för våra och andra nationaliteters barn att leva i en trygg värld. Visst kan man bli pessimistisk när man ser vad som åstadkommits under år av nedrustningsförhandlande. Vad vi hoppas på är att det här året skall kunna ge oss ett provstoppsavtal, vilket i sig inte är en garanti för något annat än att vidareutvecklingen av nya kärnvapen stoppas upp. Men det är ändå ett första steg på nedrustningens långa och svåra väg.

FN:s särskilda generalförsamling kan kanske ge oss resultat som gör det möjligt att finna att utvecklingen har vänt från upprustning till nedrustning – något att hoppas på och be om. Svenska insatser har av tradition varit större än vad vårt lands litenhet kunnat berättiga till. Det skall vi glädjas åt. Vi har ju också kraftfullt agerat när det gällt att få fler länder att underteckna icke-spridningsavtalet och för nödvändigheten av att IAEA:s kontrollmöjligheter förstärks, vilket ju också utrikesministern här framhöll.

De socialdemokratiska ledamöternas särskilda yttrande nr 1 innehåller emellertid en felaktighet som bör påpekas. Regeringen har inte uttryckt uppfattningen att u-länderna bör avstå från att utnyttja kärnkraften – man har påpekat angelägenheten av att alternativa energikällor står till buds. Denna fråga har emellertid tidigare debatterats här i riksdagen, och jag skall inte öda mera ord på detta.

Sture Ericson sade, när han berörde dessa frågor, att vårt förhållande till u-länderna inte skall försämrats. Men problemet har ju försvärats av att man från u-ländernas sida anser att det är angeläget att alla kärnkraftsländer står under IAEA:s inspektion. Det har bl. a. medverkat till att man från dessa länders sida inte har velat underteckna icke-spridningsavtalet.

Detta har förut inte gällt kärnvapenländerna, och hur denna fråga skall kunna lösas vet vi fortfarande inte. Vi gynnar inte utvecklingen genom att

påstå att kärnkraften skall vara förbehållen i-länderna, men det är viktigt att kontrollen från IAEA:s sida förbättras liksom också IAEA:s resurser.

En annan faktor, som kanske inte heller har omnämnts, är att den nya tekniken för framställning av kärnvapen har spritt sig, och man kan i dag anta att det i världen finns ett femtiotal företag som kan tillverka kärnvapen. Detta faktum gör det än angelägnare med en ökad anslutning till icke-spridningsavtalet, och det bör ses mot bakgrunden av hur vapenhandeln i världen i många fall i dag ser ut.

Herr talman! I det andra särskilda yttrandet tar de socialdemokratiska ledamöterna upp frågan om opinionsbildning i nedrustningsfrågor. Jag har inga större invändningar mot vad där anförs, och jag anser det viktigt att Sveriges ansträngningar i nedrustningsarbetet stöds av den allmänna opinionen.

Men nedrustningsfrågor är inga lätta frågor. För den enskilde vanlige individen kan det vara svårt att förstå att USA och Sovjet i årtal kan diskutera hur många interkontinentala missiler som det ena eller andra landet kan tillåtas ha eller hur en militär balans i Europa beräknas och fastställs. Och vad folk inte vet är i vilka former ett världskrig i dag skulle kunna föras. Det grundläggande motivet för nedrustning är att i framtiden undvika väpnade konflikter i första hand mellan supermakterna. Upprustningen har blivit ett medel för att skapa en balans, som i sig skall verka avskräckande från sådana konflikter, men det är och förblir en terrorbalans som kostar världen mycket. Två dagars samlade militärutgifter i världen beräknas motsvara FN:s medlemsstaters sammanlagda årliga bidrag till FN och dess fackorgan.

När det i den socialdemokratiska motionen talas om att man skall förstärka den internationella opinion som motsätter sig att neutronvapnen tillförs militärblockens arsenaler i Europa och på andra håll i världen så räcker inte detta. Tvärtom kan ett så ensidigt opinionsväckande vara farligt. Låt oss skapa en allmän opinion mot ett kommande krig, mot alla de vapen som redan finns! Vi har skräckexempel på något som heter fuel air explosive, där man har lyckats lägga ut stora gasmattor på ca en kvadratkilometers yta, som tänds på och vars tryckvåg dödar allt levande som inte är skyddat för denna tryckvåg. Vi har pansarvärnsrobotar, vapen som skjuter 270 skott i minuten, de självsökande missilerna med kärnvapenspetsar, medeldistansrobotar färdigriktade mot utvalda mål, kanske också i vårt land, ryssarnas nya robotar med multipelspetsar osv.

Vad vi inte vet och vad vi inte har undersökt och inte talat om är i vilken grad vanliga, eller i vissa fall naturligtvis när det gäller vapen ovanliga, konventionella vapen kan bidra till att sänka kärnvapentröskeln, bl. a. genom den enorma materiella förstörelse som sådana vapen kan medverka till, och som därför kan få en effekt när det gäller supermakternas vilja att sätta in nukleära vapen.

Herr talman! Vi måste vara ense om att skapa en allmän opinion mot alla vapen som medför massförstörelse och dödande av civilbefolkningen. Målsättningen är visserligen en fullständig nedrustning i världen, vilken kan synas och säkerligen är svåruppnåelig. Men vi måste glädja oss åt varje

framsteg mot målet. Låt världens folk få veta vad ett krig i dag skulle innebära och låt oss arbeta för nedrustningens sak i enighet! Till sist är det de två supermakterna som har ett avgörande inflytande på om vi skall lyckas, och det är därför nödvändigt att vi arbetar för överenskommelser dem emellan.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utrikesutskottets hemställan i dess helhet.

STURE ERICSON (s):

Herr talman! Nu har utrikesministern lämnat kammaren, och då kan moderaterna gå löst med sin enögda syn på utrikespolitiken.

Ingrid Sundberg säger här att jag och en del andra tydligen medvetet förtiger vad som pågår i Öststaterna. Det är att ta till!

USA med sin överlägsna kapacitet leder ju vapenutvecklingen med fem å tio år; det gäller neutronbomber, kryssningsrobotar och en hel del annan modern vapenutrustning. Men Sovjet kommer naturligtvis efter. Tillverkar amerikanerna de här vapnen, så dröjer det fem eller tio år och så har ryssarna samma vapen.

I och för sig är det ju ingenting nytt att vi vänder oss mot den ena supermakten. Sverige var t. ex. medförslagsställare i oktober 1961, när vi fördömde Sovjets kärnvapenprov på 100 megaton. Vi var också med om en resolution i december 1969, där vi fördömde USA:s användning av herbicider. Det är alltså ingenting nytt att vi går emot den ena supermakten i en specifik vapenfråga, utan det har vi gjort förr.

Den här debatten har faktiskt gett ett resultat: Vi har fått utrikesministerns besked om att det bara är fråga om ordalydelsen, och den kan vi naturligtvis diskutera. Det är substansen som är viktig, och vi har i kväll fått veta att det vid den extra generalförsamlingen kommer att sägas någonting som substansieft mot svarar vad vi har krävt i reservationen. Det är ett mycket gott resultat av kvällens debatt. Då måste det kännas litet egendomligt för de borgerliga att om några minuter rösta mot denna reservation.

ROLF HAGEL (apk):

Herr talman! Ingrid Sundbergs inlägg var verkligen en röst ifrån mörkret. I anförande efter anförande har man belyst den situation som råder i världen med den våldsamma kapprustningen, som med sina konsekvenser kan utrota mänskligheten mängder av gånger. I den situationen gäller det för länder som vårt, som icke är alliansbundet, som av tradition har fört en neutralitetspolitik som har skaffat oss ett gott anseende ute i världen, att utnyttja vårt anseende för att bidra till att få ett stopp på rustningsspiralen. Men att kräva att Sovjetunionen skall avstå från att ha ubåtar i sina egna hamnar är ingen bra utgångspunkt för att åstadkomma nedrustning i världen.

Vad vi nu diskuterar är att stoppa den fortsatta kapprustningen. Det skulle vara första steget på vägen mot nedrustning. Då tycker jag att det inte är någon särskilt bra logik att säga, att om USA av världsoinionen tvingas att icke tillverka neutronbomben är det en eftergift från USA, men om

Sovjetunionen avstår från att tillverka neutronbomben är det ingen eftergift från Sovjetunionen. Jag tror nämligen inte att någon av de staterna saknar tekniska resurser för att framställa neutronbomben, men just därför är det dubbelt viktigt att vi förhindrar att den blir framställd. Annars fortsätter vi, som Alva Myrdal så träffande har uttryckt det, att köpa en allt större otruggighet för en allt större summa pengar.

Vill man bryta utvecklingen, skall man inte börja framställa nya bomber och försöka byta ut dem mot bomber som redan finns på den andra sidan. Då har man kommit fel, och det är ingen bra utgångspunkt.

INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Låt mig svara herr Hagel först. Herr Hagel är kanske medveten om att de förslag som Sovjet har lagt fram i nedrustningssammanhang inte har inneburit ett förbud mot att utveckla neutronbomben. Situationen är ju sådan i dag att Ryssland är på väg att utveckla den, och man har kanske kommit ganska långt. I Amerika har man möjlighet att tillverka neutronbomben. Därför är naturligtvis eftergiften i detta fall klart större från amerikansk sida, eftersom frågorna här inte har berört utvecklandet av neutronbomben.

Till Sture Ericson vill jag bara säga: Nej, det är verkligen ingenting nytt att man i sin kritik vänder sig ensidigt mot en av supermakterna. Jag vill inte heller påstå att det är unikt eller nytt att Sture Ericson vänder sig mot USA i denna sin kritik, men jag har ändå inför kammaren velat peka på det faktum att så är fallet. Nytt eller gammalt – likväl är det ensidigt.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Anna Lisa Lewén-Eliasson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Anna Lisa Lewén-Eliasson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 12 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Anna Lisa Lewén-Eliasson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Anna Lisa Lewén-Eliasson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 156
Nej - 148

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1018 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Rolf Hagel begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 12 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1018 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Rolf Hagel begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 291

Nej – 13

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1027 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 12 mom. 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1027 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 291

Nej – 14

Mom. 4

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 530 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg, och förklarades den förra propositionen

vara med övervägande ja besvarad. Sedan Rolf Hagel begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 12 mom. 5 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 530 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Rolf Hagel begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 291
Nej - 13

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1027 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 12 mom. 6 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1027 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 291
Nej - 14

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1027 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 12 mom. 7 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1027 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Onsdagen den
10 maj 1978

*Försörjningsbered-
skapen på sko-
och tekoområdena*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 289

Nej - 14

§ 6 Föredrogs

Utrikesutskottets betänkanden

1977/78:13 med anledning av berättelser om verksamheten inom Europarådet och motioner om åtgärder för att stärka Europarådets politiska roll

1977/78:14 med anledning av propositionen 1977/78:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 i vad avser utrikesdepartementets verksamhetsområde

Försvarsutskottets betänkande

1977/78:23 med anledning av propositionen 1977/78:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 såvitt avser försvarsdepartementets verksamhetsområde

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 7 Föredrogs försvarsutskottets betänkande 1977/78:24 med anledning av propositionen 1977/78:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 såvitt avser handelsdepartementets verksamhetsområde jämte motion.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Försörjningsberedskapen på sko- och tekoområdena

I propositionen 1977/78:125 bilaga 9 (handelsdepartementet) F 1 s. 45-52 hade regeringen föreslagit riksdagen att

1. medge att statlig kreditgaranti fick ingås för lån till rörelsekapital till Tretorn AB på 8 000 000 kr.,

2. medge att statlig kreditgaranti fick ingås för säsongkrediter till läder-skoföretag inom en ram av 22 000 000 kr.

De beslut som riksdagen föreslagits fatta under denna och följande punkter i betänkandet behövdes för vissa åtgärder som regeringen avsåg vidta för att förbättra försörjningsberedskapen på teko- och skoområdena. Åtgärderna avsågs komma till stånd genom två avtal rörande lagring och upprätthållande av produktionskapacitet beträffande varor som var viktiga för försörjningsberedskapen samt genom säsongkrediter till skoindustrier.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1977/78:1881 av Bengt Gustavsson m. fl. (s) vari yrkats att riksdagen hos regeringen begärde förslag om inrättande av ett saneringsbolag för skoområdet i enlighet med vad som anförts i motionen.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen medgav att statlig kreditgaranti fick ingås för lån till rörelsekapital till Tretorn AB på 8 000 000 kr.,
2. att riksdagen medgav att statlig kreditgaranti fick ingås för säsongkrediter till läderskoföretag inom en ram av 22 000 000 kr.,
3. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1881.

Reservation hade avgivits av Bengt Gustavsson, Eric Holmqvist, Gusti Gustavsson, Gudrun Sundström, Roland Brännström, Åke Gustavsson och Karl-Erik Svartberg (samtliga s) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag om inrättande av ett saneringsbolag för skoområdet i enlighet med vad som hade anförts i motionen 1977/78:1881.

ROLAND BRÄNNSTRÖM (s):

Herr talman! För ganska exakt ett år sedan diskuterade vi här i kammaren den svenska skoindustrins framtid. Vi socialdemokrater kritiserade då regeringen för en alltför passiv politik när det gällde säkerställandet av en inhemsk produktionskapacitet på skoområdet. Vi krävde en satsning på s. k. hörnstensföretag för att kring dessa bygga upp en ny struktur i skoindustrin. Vi hävdade då lika väl som nu att endast ett starkt statligt ägarengagemang långsiktigt kan lösa problemen inom branschen och säkerställa en rimlig försörjningsberedskap.

Under det år som gått har krisen i skoindustrin förvärrats ytterligare. Produktionsminskningen har skett snabbt beroende främst på en vikande inhemsk efterfrågan, orsakad av regeringens åtstramningspolitik för de stora folkgrupperna men också på en ökad import och en minskad export. De hittills vidtagna åtgärderna framstår därför som otillräckliga.

För att trygga försörjningsberedskapen med skor bör regeringen som vi socialdemokrater föreslagit i motionen 1881, skyndsamt ta upp förhandlingar med företag och anställda för att inrätta ett saneringsbolag för den svenska skoindustrin. Företagets ägarstruktur bör vara sådan att samhället har ett avgörande inflytande. Den nuvarande utvecklingen när det gäller produktionen av skor pekar mot en produktionsvolym under två miljoner par per år, om ej kraftfulla åtgärder sätts in omedelbart. I vår omvärld har bl. a. Canada och Australien infört vissa importrestriktioner. Amerika har försökt begränsa importen genom frivilliga överenskommelser, och EG-länderna har tillfälligt infört övervakning av importen. Dessa åtgärder kommer med säkerhet att öka trycket på den svenska marknaden och därmed också öka svårigheterna för den svenska skoindustrin. Vårt krav på en begränsning av skoimporten

Nr 139

Onsdagen den
10 maj 1978

---

*Försörjningsbered-
skapen på sko-
och tekoområdena*

Onsdagen den
10 maj 1978

*Försörjningsbered-
skapen på sko-
och tekoområdena*

framstår minst lika angeläget nu som tidigare.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservation som är fogad till försvarsutskottets betänkande nr 24.

KARL BENGTTSSON (fp):

Herr talman! Utskottet har vid flera tillfällen tidigare behandlat frågor rörande försörjningsberedskapen på sko- och tekoområdet. Man har då i första hand tagit ställning till målen för försörjningsberedskapen, men man har också behandlat frågor rörande strukturen av dessa branscher och på vilket sätt stöd skall utformas. Riksdagen har också på förslag av näringsutskottet fattat en del beslut som berör den krisdrabbade tekoindustrin. I den nu aktuella propositionen föreslås ytterligare åtgärder för att trygga försörjningsberedskapen inom teko- och skoområdena. Bl. a. läggs förslag om vissa åtgärder för att avtal mellan svenska staten och vissa företag om lagring och upprätthållande av produktionskapacitet skall kunna genomföras.

Utskottet har erfarit att i avtalet med Tretorn AB anges även andra förutsättningar än regeringens godkännande senast den 8 juni 1978 för att avtalet skall bli giltigt. Bl. a. förutsätts att Tretorn AB senast den 7 juni 1978 skall ha fått nödvändiga banklån för verksamheten år 1978.

Avtalen med Svenska Rayon AB och Tretorn AB är upprättade i linje med riksdagens tidigare ställningstaganden i hithörande frågor. Avtalet med Tretorn AB innefattar bl. a. en förlängning av det avtal som regeringen enligt riksdagens bemyndigande har träffat rörande produktion av gummistövlar. Utskottet tillstyrker därför regeringens förslag i denna del. Skulle avtalet med Tretorn inte bli gällande på grund av att härför uppsatta villkor inte uppfylls utgår utskottet från att regeringen vidtar nödvändiga åtgärder för att tillgodose beredskapen på skoområdet.

Utskottet biträder också regeringens förslag rörande säsongkrediter till skoindustrin. Det är angeläget att skobranschen ges möjlighet att klara de likviditetsproblem som följer av tidigareläggningen av tillverkningen av den kommande höstens och vinterns skobehov.

I motionen 1977/78:1881 yrkas att riksdagen begär att regeringen – efter överläggningar med företrädare för företag och anställda – återkommer till riksdagen med förslag om ett statligt dominerat saneringsbolag inom skoområdet. Ett motsvarande yrkande rörande tekoområdet framfördes i motionen 1977/78:1643, som väcktes i anslutning till propositionen 1977/78:73 om statliga textil- och konfektionsföretag m. m.

Näringsutskottet framhöll vid behandlingen av detta motionsyrkande på s. 17 i sitt betänkande 1977/78:41 att tanken på ett sådant saneringsbolag kan prövas i anslutning till ett utredningsarbete inom arbetsmarknadsdepartementet rörande avvecklingsstöd. Försvarsutskottet räknar med att också frågan om ett saneringsbolag inom skoområdet kan komma att närmare prövas i detta sammanhang. Ett särskilt uttalande från riksdagens sida enligt motionsyrkandet är inte påkallat.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag och hemställer

1. att riksdagen medger att statlig kreditgaranti får ingås för lån till

rörelsekapital till Tretorn AB på 8 000 000 kr..

2. att riksdagen medger att statlig kreditgaranti får ingås för säsongkrediter till läderskoföretag inom en ram av 22 000 000 kr..

3. att riksdagen avslår motionen 1977/78:1881.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i alla delar.

Överläggningen var härmed slutad.

M o m . 1 o c h 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Bengt Gustavsson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Roland Brännström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 2 mom. 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Bengt Gustavsson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Roland Brännström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 156

Nej - 140

Punkterna 3 och 4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 8 På förslag av talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

§ 9 Kammaren åtskildes kl. 23.45.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert

Nr 139

Onsdagen den
10 maj 1978

---

*Försörjningsbered-
skapen på sko-
och tekoområdena*